

Bijlage 3 Reactie op zienswijzen van belanghebbenden

Bijlage bij besluit 102615/122.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
2	Leeswijzer.....	3
3	Werking van de reguleringssystematiek.....	5
4	Methode tot vaststelling van de <i>x</i> -factor.....	8
4.1	Algemene uitgangspunten methode	8
4.1.1	Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau	8
4.1.2	Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau	23
4.1.3	Stap 3: Bepalen van het efficiënte kostenniveau in 2010	36
4.2	EHS-netten	40
4.2.1	Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau	40
4.2.2	Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau	41
4.3	HS-netten	42
4.3.1	Omvang van de beheeroverdracht.....	43
4.3.2	Correctie begininkomsten als gevolg van beheeroverdracht	45
4.3.3	Bepalen van de efficiënte kosten in het jaar 2010	50
4.4	Aanmerkelijke investeringen.....	57
5	Procedure	60
5.1	Algemene procedure bij de totstandkoming van dit besluit.....	60
5.2	Procedure bij vier specifieke onderdelen van dit besluit.....	61
5.3	Nacalculaties en verrekeningen in de tarieven van de vierde reguleringsperiode	61
	Appendix. Overzicht zienswijzen en indieners	67

1 Inleiding

1. In onderhavig besluit geeft de Raad van Bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (hierna: de Raad) uitvoering aan artikel 41, eerste en tweede lid van de Elektriciteitswet 1998 (hierna: E-wet) op grond waarvan de Raad de methode tot vaststelling van de korting ter bevordering van de doelmatige bedrijfsvoering (hierna: *x-factor*) en van het rekenvolume van elke tariefdrager van elke dienst waarvoor een tarief wordt vastgesteld (hierna: rekenvolumina), moet vaststellen. In deze Bijlage bij het besluit van 26 september 2008 met kenmerk 102615/122 (hierna: besluit) behandelt de Raad de zienswijzen die zijn ingediend door belanghebbenden op het ontwerpbesluit van 28 mei 2008¹.
2. Het ontwerpbesluit van 28 mei 2008 heeft, als onderdeel van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure zoals bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb), vanaf de aankondiging van de terinzagelegging in de Staatscourant op 28 mei 2008, zes weken ter inzage gelegen. Op 27 juni 2008 heeft een hoorzitting plaatsgevonden ten kantore van de Raad.
3. De Raad heeft mondelinge zienswijzen ontvangen van de volgende respondenten:
 - N.V. Continuon Netbeheer (hierna: Continuon);
 - TenneT TSO B.V. (hierna: TenneT).
4. De Raad heeft binnen de wettelijke termijn schriftelijke zienswijzen ontvangen van:
 - Continuon;
 - Delta Netwerkbedrijf B.V. (hierna: Delta);
 - Stedin Netbeheer B.V.² (hierna Stedin);
 - TenneT;
 - Vereniging voor Energie, Milieu en Water (hierna: VEMW).

¹ Ontwerpbesluit van 28 mei 2008 met kenmerk 102615/108, www.energiekamer.nl (hierna: ontwerpbesluit van 28 mei 2008).

² Per 1 januari 2008 zijn de netbeheerders binnen de Eneco-groep, te weten Eneco NetBeheer B.V., Eneco NetBeheer Amstelland B.V., Eneco EdelNet Delfland B.V., Eneco NetBeheer Midden-Holland B.V., Eneco NetBeheer Midden-Kennemerland B.V., Eneco NetBeheer Zuid-Kennemerland B.V., Eneco NetBeheer Noord-Oost Friesland B.V., Eneco NetBeheer Weert N.V., Eneco NetBeheer Zeist en Omstreken B.V., en ENBU B.V., met ONS Netbeheer B.V. gefuseerd tot Eneco NetBeheer B.V. Sinds 1 juli 2008 staat Eneco NetBeheer B.V. bekend onder de naam Stedin B.V.

2 Leeswijzer

5. De Raad heeft de ingebrachte zienswijzen per onderwerp geclusterd, samengevat en genummerd. Elke zienswijze is voorzien van een reactie van de Raad. Ook geeft de Raad aan of een zienswijze heeft geleid tot een aanpassing van het besluit. Indien dit het geval is, geeft de Raad kort aan wat de aanpassing is geweest.
6. In hoofdstuk 3 behandelt de Raad de zienswijzen die zijn ingebracht over de werking van de reguleringssystematiek. In hoofdstuk 4 gaat de Raad in op de zienswijzen over de methode tot vaststelling van de x -factor. Onderdeel hiervan zijn de methodiek tot vaststelling van de vermogenskostenvergoeding (hierna: de WACC) en de beheeroverdracht van de hoogspanningsnetten (hierna: HS-netten). Tot slot behandelt de Raad in hoofdstuk 5 de zienswijzen die betrekking hebben op de gevolgde procedure en de verrekeningen en nacalculaties die komende periode plaats zullen vinden.
7. Hieronder is kort weergegeven op welke punten het besluit inhoudelijk is aangepast. In de appendix bij deze Bijlage vindt u een uitgebreid overzicht van de zienswijzen, de indieners, de vindplaats in deze Bijlage en de eventuele wijziging in het besluit waartoe de zienswijze heeft geleid.

Paragraaf in Bijlage	Corresponderend hoofdstuk uit het besluit	Gewijzigd?	N.a.v. zienswijzen
3 Werking van de reguleringsystematiek	7 Werking van de reguleringsystematiek	Nee	-
4 Methode tot vaststelling van de <i>x-factor</i>	8 Methode tot vaststelling van de <i>x-factor</i>	Ja	28, 30, 31, 33, 35, 36, 38 en 39
4.1 Algemene uitgangspunten methode	8.1 Algemene uitgangspunten methode	Nee	-
4.1.1 Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau	8.1.3.1 Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau	Nee	-
4.1.2 Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau	8.1.3.2 Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau	Nee	-
4.1.3 Stap 3: Bepalen van het efficiënte kostenniveau in 2010	8.1.3.3 Stap 3: Bepalen van het efficiënte kostenniveau in 2010	Nee	-
4.2 EHS-netten	8.2 EHS-netten	Ja	-
4.2.1 Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau	8.2.1.1 Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau	Nee	-
4.2.2 Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau	8.2.1.2 Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau	Nee	-
4.3 HS-netten	8.3 HS-netten	Ja	28, 30, 31, 33, 35, 36, 38 en 39
4.3.1 Omvang van de beheeroverdracht	8.3.1 Omvang van de beheeroverdracht	Nee	-
4.3.2 Correctie begininkomsten als gevolg van beheeroverdracht	8.3.2 Correctie begininkomsten als gevolg van beheeroverdracht	Ja	28, 30, 31 en 33
4.3.3 Bepalen van de efficiënte kosten in het jaar 2010	8.3.3 Bepalen van de efficiënte kosten in het jaar 2010	Ja	35, 36, 38 en 39
4.3.3.1 Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau	8.3.3.1 Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau	Ja	35, 36, 38 en 39
4.3.3.2 Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau	8.3.3.2 Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau	Nee	-
4.3.3.3 Stap 3: Bepalen van het efficiënte kostenniveau in 2010	8.3.3.3 Stap 3: Bepalen van het efficiënte kostenniveau in 2010	Nee	-
4.4 Aanmerkelijke investeringen	8.4 Aanmerkelijke investeringen	Nee	-
5 Procedure	10 Procedure	Nee	-
5.1 Algemene procedure bij de totstandkoming van dit besluit	10.1 Algemene procedure bij de totstandkoming van dit besluit	Nee	-
5.2 Procedure bij vier specifieke onderdelen van dit besluit	10.2 Procedure bij vier specifieke onderdelen van dit besluit	Nee	-
5.3 Nacalculaties en verrekeningen in de tarieven van de vierde reguleringsperiode	10.3 Nacalculaties en verrekeningen in de tarieven van de vierde reguleringsperiode	Nee	-

3 Werking van de reguleringssystematiek

8. In dit onderdeel behandelt de Raad de zienswijzen die relevant zijn voor hoofdstuk 7 van onderhavig besluit. Deze zienswijzen gaan in algemene zin over de wijze van reguleringssystematiek van TenneT. Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit.

Zienswijze 1 "methode vaststellen voor systeemdiensten"

9. Continuon en TenneT zijn van mening dat de Raad volgens de E-wet naast onderhavig besluit tevens een methode dient vast te stellen voor het vaststellen van de tarieven voor de systeemdiensten. De Raad heeft een dergelijk besluit nog niet genomen en dit ondermijnt naar mening van TenneT de juridische basis voor de tarieven van TenneT. TenneT vraagt de Raad dit spoedig op te pakken. Naar mening van Continuon kan dit het beste gebeuren door onderhavig besluit uit te breiden hiermee. Dit leidt, aldus Continuon, tot een samenhangend geheel van de tariefstellingen voor transportdiensten en systeemdiensten, hetgeen de transparantie ten goede zal komen.

Reactie "methode vaststellen voor systeemdiensten"

10. Ingevolge artikel 41e, tweede lid van de E-wet dient de Raad voor TenneT een methode van regulering vast te stellen voor diens systeemdiensten en op grond van artikel 41, eerste en tweede lid van E-wet een methode van regulering voor de transportdiensten. Daarbij is de Raad verplicht om voor de transportdiensten een x -factor voor TenneT vast te stellen en voor de systeemdiensten niet. Hieruit kan worden opgemaakt dat het niet de bedoeling is van de wetgever dat er één methode of één besluit voor beide taken van TenneT wordt vastgesteld. Er dienen twee separate methoden en besluiten te zijn. De Raad geeft met dit besluit gevolg aan artikel 41, eerste en tweede lid van de E-wet. Het besluit voor de systeemdiensten heeft niets te maken met onderhavig besluit en staat hier volledig los van.

Conclusie "methode vaststellen voor systeemdiensten"

11. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 2 "maatstafconcurrentie"

12. TenneT is van mening dat de Raad ten onrechte het systeem van maatstafconcurrentie toepast op TenneT. Volgens TenneT geldt deze systematiek alleen voor de regionale netbeheerders en niet voor TenneT. TenneT geeft hier drie argumenten voor. Ten eerste dat de efficiëntie van aanmerkelijke investeringen door de Raad vooraf wordt beoordeeld. Ten tweede dat de Raad slechts de mate waarin TenneT efficiënt met de activa omgaat beoordeelt. Er is volgens TenneT sprake van inputsturing in plaats van outputsturing. Ten derde omdat TenneT niet concurreert met andere TSO's.

Reactie "maatstafconcurrentie"

13. De Raad is het niet eens met TenneT. De Raad is immers op grond van Europees recht en de E-wet verplicht om de prestaties van TenneT te vergelijken met andere TSO's. Een systeem

van maatstafconcurrentie is hier het meest geschikt voor. De Raad licht dit hieronder nader toe.

14. Zoals TenneT terecht opmerkt, geldt het systeem van maatstafconcurrentie voor de regionale netbeheerders elektriciteit. De Raad merkt echter op dat hij ook verplicht is een systeem van maatstafconcurrentie toe te passen in de reguleringsystematiek van TenneT. Dit blijkt zowel uit de relevante artikelen uit de E-wet als uit artikel 4 van Verordening 1228/2003 (hierna: de Verordening). Ingevolge deze bepalingen is de Raad immers verplicht om de prestaties van TenneT te vergelijken met die van andere efficiënte en structureel vergelijkbare netbeheerders. Een systeem van maatstafconcurrentie is daar het meest geschikt voor. Zo blijkt ook uit de memorie van toelichting bij de E-wet³.
15. De Raad stelt, ten aanzien van de argumenten die TenneT inbrengt, het volgende vast. Niet alleen het systeem van maatstafconcurrentie, maar ook het systeem van aanmerkelijke investeringen is van toepassing op de regionale netbeheerders elektriciteit. De Raad ziet dan ook geen aanleiding om op grond hiervan het systeem van maatstafconcurrentie niet bij TenneT toe te passen. Het tweede argument van TenneT dat er sprake zou zijn van inputsturing bij TenneT is onjuist. De Raad gaat bij TenneT, net als bij de regionale netbeheerders elektriciteit, uit van het principe van outputsturing en niet van inputsturing. Ook bij de regionale netbeheerders beoordeelt de Raad in dat kader de efficiëntie van de activa. Kenmerkend voor outputsturing is dat de Raad op enige afstand blijft staan van de onderneming. Dit is in lijn met hetgeen de wetgever heeft beoogd:
*“Bij de toepassing van dit wetsvoorstel zal worden gekozen voor een benadering van outputsturing. (..) Zoals in de toelichting op het wetsvoorstel is uiteengezet ben ik een voorstander van het systeem van outputsturing. Ervaringen in bijvoorbeeld Engeland geven aan dat daarmee enerzijds een adequaat toezicht tot stand kan komen, terwijl het anderzijds niet nodig is om diep in de bedrijfsvoering van de netbeheerders en leveranciers aan beschermde afnemers in te grijpen.”*⁴
16. Tot slot merkt de Raad op dat TenneT inderdaad binnen Nederland geen "concurrentie" heeft van andere TSO's. Dit geldt echter ook voor de regionale netbeheerders elektriciteit; zij concurreren onderling ook niet met elkaar. Zoals de Raad in randnummer 14 reeds uitvoerig heeft gemotiveerd, is de Raad op grond van de E-wet en Europees recht verplicht om TenneT, evenals de regionale netbeheerders elektriciteit, te vergelijken. De Raad is van mening dat TenneT daarbij het beste kan worden vergeleken met andere landelijke netbeheerders en dus met TSO's⁵. Het feit dat TenneT feitelijk niet met deze TSO's concurreert doet daar niets aan af. In tegendeel onderdeel van maatstafconcurrentie is juist dat de Raad dergelijke concurrentie simuleert. Kortom, ook dit is geen reden om maatstafconcurrentie bij TenneT niet toe te passen.
17. Samenvattend stelt de Raad vast dat hij op grond van Europees recht en de E-wet verplicht is om TenneT, evenals de regionale netbeheerders elektriciteit, te vergelijken. TenneT kan

³ Verordening nr. 1228/2003 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2003 betreffende de voorwaarden voor toegang tot het net voor grensoverschrijdende handel in elektriciteit.

⁴ Zie Tweede Kamer, vergaderjaar 1997-1998, 25 621, nr. 7, p. 54 en p. 90.

⁵ Zie paragraaf 7.1 van onderhavig besluit voor een uitgebreide toelichting.

daarbij het beste worden vergeleken met andere TSO's, ondanks dat zij hier niet mee concurreren.

Conclusie "maatstafconcurrentie"

18. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit.

4 Methode tot vaststelling van de x -factor

19. In dit onderdeel behandelt de Raad de zienswijzen die relevant zijn voor het hoofdstuk over de methode tot vaststelling van de x -factor. Deze zienswijzen gaan over algemene uitgangspunten van de reguleringssystematiek (zie paragraaf 4.1), de EHS-netten (zie paragraaf 4.2), de HS-netten (zie paragraaf 4.3) en de aanmerkelijke investeringen (zie paragraaf 4.4).

4.1 Algemene uitgangspunten methode

20. De Raad behandelt hier de zienswijzen die in het algemeen betrekking hebben op de reguleringssystematiek (paragraaf 8.1 van onderhavig besluit). De Raad maakt hierbij onderscheid naar de zienswijzen die zijn bij stap 1 (paragraaf 4.1.1), zienswijzen die zijn ingediend bij stap 2 (paragraaf 4.1.2) en zienswijzen die zien op stap 3 (paragraaf 4.1.3).

4.1.1 Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau

21. In dit onderdeel behandelt de Raad de zienswijzen die betrekking hebben op het bepalen van het huidige kostenniveau van TenneT. Naar aanleiding van een aantal zienswijzen heeft de Raad door de Erasmus Universiteit een "second opinion" laten uitvoeren naar de wijze van bepaling en de hoogte van het redelijk rendement (hierna: WACC)⁶. Het rapport van de Erasmus Universiteit is gepubliceerd op de internetsite van de Energiekamer, www.energiekamer.nl. Dit heeft echter niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit.

Zienswijze 3 "basisjaar deels 2006 en deels 2007"

22. TenneT merkt in haar zienswijze op dat de Raad zich bij de bepaling van de x -factor deels baseert op gegevens met betrekking tot het laatste jaar voorafgaand aan onderhavige reguleringsperiode (het jaar 2007), terwijl de Raad de berekeningen ook deels, zoals gebruikelijk, baseert op gegevens uit een jaar eerder (het jaar 2006). TenneT is van mening dat het besluit zo onnodig complex wordt.

Reactie "basisjaar deels 2006 en deels 2007"

23. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT dat het besluit onnodig complex wordt door de berekeningen deels te baseren op het jaar 2006 en deels op het jaar 2007. De Raad licht dit als volgt toe.
24. De Raad baseert haar berekeningen doorgaans op gegevens uit het jaar voorafgaand aan het jaar vòòr aanvang van een nieuwe reguleringsperiode, in dit geval dus het jaar 2006. De reden is dat deze gegevens in de praktijk de meest actuele gevalideerde gegevens zijn waarover de Raad beschikking heeft. Bij aanvang van onderhavige reguleringsperiode is echter sprake van een bijzondere situatie waarbij de reikwijdte van het besluit is verruimd. De

⁶ Erasmus Universiteit Rotterdam, *Syntheserapport validatie vermogenskostenvergoeding TenneT*, september 2008, www.energiekamer.nl (hierna: Erasmus Universiteit 2008)..

Raad doelt hierbij op de invoeging per 1 januari 2008 van het beheer van de HS-netten en de invoeging van gerealiseerde aanmerkelijke investeringen. Derhalve meent de Raad dat zij in het belang van de zorgvuldigheid en juistheid van de berekeningen voor deze nieuwe onderdelen dient uit te gaan van gegevens tot en met 31 december 2007. Door uit te gaan van gegevens tot en met 31 december 2007 wordt namelijk alle beschikbare informatie meegenomen tot aan het moment dat deze wijziging in scope ingaat. De Raad beschikt thans ook over deze gegevens. Het gaat hier dus om een uitzondering op de regel voor de nieuwe onderdelen in het methodebesluit.

Conclusie "basisjaar deels 2006 en deels 2007"

25. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 4 "levensduurrisico"

26. TenneT merkt in haar zienswijze met betrekking tot het overzicht van de gehanteerde afschrijvingstermijnen per activasoort op dat er sprake is van een 'levensduurrisico' indien de vergoedingsystematiek wordt gebaseerd op gestandaardiseerde afschrijvingstermijnen. De Belgische regulator heeft dit verschijnsel, volgens TenneT, onderkend door een restwaarde toe te kennen aan afgeschreven assets. Deze worden daarmee blijvend, tot het moment van feitelijke vervanging, opgenomen in de gestandaardiseerde activawaarde (hierna: GAW). Dit is een manier om rekening te houden met de feitelijke levensduur van activa.

Reactie "levensduurrisico"

27. De Raad heeft reeds in het besluit van 5 september 2006⁷ uitvoerig gemotiveerd waarom hij van mening is dat deze zienswijze niet leidt tot een aanpassing van de reguleringssystematiek. De Raad verwijst hiernaar en beschouwt deze passages hierbij als ingelast.

Conclusie "levensduurrisico"

28. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit.

Zienswijze 5 "hoogte WACC onjuist"

29. TenneT is van mening dat de WACC te laag is vastgesteld. TenneT verzoekt om bij de bepaling van (de verschillende parameters van) de WACC een aanpak te volgen die recht doet aan de werkelijke risico's waar TenneT mee wordt geconfronteerd.

30. Ook Continuon is van mening dat de WACC te laag is vastgesteld. Volgens Continuon vertoont de Raad een trendbreuk met haar eigen verdediging ten aanzien van een verdedigbare lagere WACC ten opzichte van de WACC van regionale netbeheerders uit hoofde van lagere risico's bij TenneT. Kijkend naar de in de methode beschreven efficiencyparameters en daaruit volgend risicoprofiel ten opzichte van de regionale netbeheerders acht Continuon de grond hiervoor niet aanwezig. Daarnaast is Continuon van mening dat de WACC voor regionale netbeheerders gas te laag is vastgesteld, waarmee het mogelijk is dat ook de WACC voor TenneT in absolute zin te laag is vastgesteld.

⁷ De Raad wijst in dit verband op randnummer 199 en 200 van Bijlage D van het besluit van 5 september 2006 met kenmerk 102135/46, www.energiekamer.nl (hierna: besluit van 5 september 2006).

31. VEMW is van mening is dat een WACC van 5,4% voor de reguleringsperiode 2008-2010 te hoog is. VEMW haalt hierbij een onafhankelijk onderzoek verricht door GUPTA Strategists in 2006 aan, waarin aangetoond wordt dat een WACC van ongeveer 4% voldoende is. Verder stelt VEMW dat het nominale rendement na belasting op het eigen vermogen van TenneT in de afgelopen 5 jaar gemiddeld maar liefst 12,3% bedroeg. Dit verhoudt zich niet tot het gereguleerde rendement op eigen vermogen, dat veel lager ligt. VEMW is van mening dat de reguleringssystematiek structureel tot een veel hoger rendement leidt, dan door de NMa aanvankelijk beoogd wordt. Hiermee dient de Raad bij het vaststellen van de WACC rekening te houden.

Reactie “hoogte WACC onjuist”

32. De Raad constateert dat de meningen van TenneT en Continuon enerzijds en VEMW anderzijds uiteen lopen. De Raad is overtuigd van de redelijkheid van de methodiek en de hoogte van de WACC die in dit besluit is neergelegd. De Erasmus Universiteit bevestigt dit in zijn onderzoek. De Raad ziet dan ook geen aanleiding om de methodiek of de hoogte van de WACC te wijzigen. Hieronder gaat de Raad hier nader op in.
33. In reactie op de zienswijze van TenneT, Continuon en VEMW over de hoogte van de WACC merkt de Raad op dat een aantal uitgangspunten wordt gehanteerd om een redelijk rendement vast te stellen. Zo dient de WACC representatief te zijn voor de komende reguleringsperiode en voldoende robuust te zijn voor mogelijke ontwikkelingen op de financiële markten. De Raad moet een balans vinden tussen een WACC die enerzijds voldoende is voor de netbeheerders om de nodige investeringen in het netwerk terug te kunnen verdienen en die anderzijds afnemers niet te veel laat betalen voor de geleverde diensten. De Raad dient daarbij de individuele parameters op een redelijke en objectieve wijze in te vullen. Gezien de uitvoerige procedure die is voorafgegaan aan het vaststellen van de WACC in onderhavig besluit, alsmede de raadpleging van een groot aantal bronnen is de Raad overtuigd van de redelijkheid van de methode en de hoogte van de WACC die in dit besluit is neergelegd.
34. De uitkomsten van het onderzoek dat de Erasmus Universiteit⁸ heeft uitgevoerd naar de methodiek ter bepaling van de WACC alsmede de hoogte van de parameters van de WACC bevestigen het oordeel van de Raad. De Erasmus Universiteit heeft zich in zijn onderzoek gebaseerd op de methodiek volgens het ontwerpbesluit en de geactualiseerde parameters volgens de bevindingen van Frontier. In dit onderzoek beoordeelt de Erasmus Universiteit de methodiek en de hoogte van de WACC onder meer aan de uitgangspunten zoals door de Raad gedefinieerd in paragraaf 8.1.3.1 van het besluit:
- *“de methode ter vaststelling van de vermogenskostenvergoeding dient aan te sluiten bij wetenschappelijke inzichten en de praktijk in de financiële wereld;*
 - *de vast te stellen vermogenskostenvergoeding dient evenwichtig te zijn. Enerzijds dient de vermogenskostenvergoeding op een efficiënt niveau te worden vastgesteld, zodat afnemers “waar voor hun geld” krijgen. Anderzijds dient de vermogenskostenvergoeding TenneT in staat te stellen zichzelf te financieren, inclusief de kosten van noodzakelijke investeringen;*

⁸ Erasmus Universiteit 2008.

- *de vast te stellen vermogenskostenvergoeding dient representatief te zijn voor de hoogte van de financieringskosten van TenneT in de komende reguleringsperiode. Volgens de wet duurt een reguleringsperiode drie tot vijf jaar;*
- *de vast te stellen vermogenskostenvergoeding dient in voldoende mate robuust te zijn voor mogelijke ontwikkelingen op financiële markten gedurende deze reguleringsperiode door de schatting van de variabelen op een voldoende conservatieve wijze uit te voeren;*
- *de belangrijkste keuzes van de EK moeten voldoende goed gemotiveerd zijn om inzichtelijk te maken welke overwegingen bij de keuze een rol hebben gespeeld;*
- *de methode en hoogte van de vermogenskostenvergoeding dient (gelet op bestaande onzekerheden en alternatieve benaderingen) redelijk te zijn.”⁹*

35. De Erasmus Universiteit concludeert in zijn rapport dat de WACC door de Raad op een redelijke hoogte is vastgesteld:

“In algemene zin zijn wij van mening dat de toegepaste methode ter vaststelling van de vermogenskostenvergoeding goed is gemotiveerd en in lijn is met de laatste wetenschappelijke inzichten en de praktijk in de financiële wereld. De belangrijkste door ons geplaatste kanttekening bij de methode ter vaststelling van de parameters uit de vorige validatie is door de EK in het nieuwe ontwerpbesluit overgenomen; de bandbreedte van de Bèta en de renteopslag zijn op basis van de mediaan berekend, wat wij statistisch betrouwbaarder achten dan berekening op basis van het gemiddelde.”

en:

“Rekening houdend met de relatie tussen de verschillende parameters, is in onze optiek géén van de parameters onevenwichtig vastgesteld. Een substantiële verlaging van één van de parameters ten opzichte van de uitkomsten van het model (en daarmee een substantiële verlaging van de vermogenskostenvergoeding richting de onderkant van de bandbreedte) achten wij niet consistent met het uitgangspunt dat TenneT in staat moet zijn zichzelf te financieren. Een substantiële verhoging van één van de parameters ten opzichte van het model is tevens niet gerechtvaardigd en zou de vergoeding op een inefficiënt niveau vaststellen, waardoor afnemers teveel betalen. Al met al is de vermogenskostenvergoeding naar onze mening op een “redelijk” niveau vastgesteld en naar verwachting representatief voor de financieringscondities gedurende de vierde reguleringsperiode.”¹⁰

36. In reactie op de zienswijze van Continuon merkt de Raad op dat het hem niet duidelijk is op basis waarvan Continuon van mening is dat sprake is van een trendbreuk met het verleden. Net als in de vorige reguleringsperiode hanteert de Raad voor zowel TenneT als de regionale netbeheerders elektriciteit dezelfde methode tot vaststelling van de WACC. Alleen de parameter bèta wordt bij TenneT, net als in de vorige reguleringsperiode, op een andere wijze vastgesteld in vergelijking met de regionale netbeheerders elektriciteit. Kortom, de Raad is niet van mening dat sprake is van een trendbreuk.

37. VEMW verwijst voor de hoogte van de WACC naar het onderzoeksrapport van Gupta, wat een bijlage vormde bij de zienswijze op het ontwerpbesluit van 27 maart 2006. De Raad benadrukt dat hij reeds in het besluit van 5 september 2006¹¹ uitvoerig is ingegaan op de

⁹ Erasmus Universiteit 2008, p. 2.

¹⁰ Erasmus Universiteit 2008, p. 3.

¹¹ De Raad wijst in dit verband op p. 6 e.v. van Bijlage D bij het Besluit van 5 september 2006.

argumenten van Gupta. De Raad gaat in de reactie op de zienswijze niet nogmaals in op de eerder behandelde argumenten uit dit onderzoeksrapport. De Raad beschouwt de passages in het besluit van 5 september 2006 hierover als ingelast.

38. In reactie op de zienswijze van VEMW dat de Raad bij het vaststellen van de WACC er mee rekening dient te houden de reguleringssystematiek structureel tot een veel hoger rendement leidt dan door de Raad wordt beoogd, merkt de Raad op dat één van de uitgangspunten die reeds wordt gehanteerd bij het vaststellen van de WACC is dat deze “evenwichtig” wordt vastgesteld. De WACC wordt op een efficiënt niveau vastgesteld, zodat afnemers waar voor hun geld krijgen en TenneT in staat wordt gesteld zichzelf te financieren. De Raad is dan ook niet van mening dat de WACC aangepast dient te worden.
39. De Raad komt – gelet op de voorgaande randnummers – tot de conclusie dat de methodiek en de hoogte van de WACC redelijk zijn. Hij ziet dan ook geen reden om het besluit op dit punt te wijzigen.

Conclusie “hoogte WACC onjuist”

40. De zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 6 "referentieperiode risicovrije rente te kort"

41. TenneT vindt de referentieperiode van twee en vijf jaar te kort om de risicovrije rente vast te stellen en opteert om onderstaande redenen voor een langere referentieperiode. Ten eerste is TenneT van mening dat de door de Raad gehanteerde periode niet overeenkomt met de aard en samenstelling van de activa en de daaraan gerelateerde opbouw van de gewenste financieringsportefeuille. De financieringsportefeuille kent volgens TenneT een lange termijn karakter, in lijn met de lange levensduur van de activa.
42. Ten tweede wordt met de door de Raad gehanteerde referentieperiode volgens TenneT een absoluut dieptepunt vastgelegd. Dit is volgens TenneT onjuist, aangezien de huidige rentestand een stuk hoger ligt en een daling voorlopig niet voorzien wordt. TenneT voegt hieraan toe dat Engelse toezichhouders het standpunt innemen dat de recente risicovrije rentevoeten niet representatief zijn voor de toekomstige ontwikkelingen. De toezichhouders gebruiken langere periodes om de risicovrije rentevoet te schatten en gebruiken ruimere bandbreedtes. Tot slot refereert TenneT naar een onderzoek van PricewaterhouseCoopers, waarin wordt gesteld dat een meetperiode van 5 tot 10 jaar beter past¹².

Reactie “referentieperiode risicovrije rente te kort”

43. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT dat de referentieperiode van twee en vijf jaar niet overeenkomt met de opbouw van de gewenste financieringsportefeuille. Ook is de Raad niet van mening dat met deze referentieperiode een absoluut dieptepunt wordt vastgelegd. De Raad licht dit hieronder toe.
44. De Raad benadrukt dat de risicovrije rente onafhankelijk is van zowel de levensduur van de activa als de financieringsportefeuille van TenneT. Immers, de risicovrije rente is het geëiste

¹² PricewaterhouseCoopers Advisory N.V., *Comparison study of the WACC*, april 2006.

rendement zonder enige vorm van risico. De methodiek voor bepaling van de risicovrije rente dient dit zo goed mogelijk te benaderen, waardoor specifieke omstandigheden van TenneT hier los van staan.

45. De Raad is het niet eens met het door TenneT geschetste verband tussen de aard van de activa en de daaraan gerelateerde financieringsportefeuille. Het feit dat de (meeste) activa van de netbeheerder een lange levensduur kennen, betekent niet dat deze activa ook daadwerkelijk voor een dergelijke lange termijn zijn gefinancierd. Bovendien, ook al zijn de activa voor de lange termijn gefinancierd, dan nog kan een netbeheerder voorwaarden in de financiering laten opnemen die ertoe leiden dat de rente tijdens de looptijd van de lening wordt herzien.
46. De Raad constateert daarnaast dat in het geval van TenneT geen sprake blijkt te zijn van een groot verband tussen de lange levensduur van de activa en een lange termijn financiering. Uit een analyse van de Erasmus Universiteit¹³ blijkt dat ongeveer 12% procent van de schulden van TenneT een langlopend karakter¹⁴ heeft. Hiervan blijkt slechts 3,5% van de schulden een resterende looptijd van meer dan vijf jaar te hebben.
47. In reactie op de zienswijze van TenneT dat met de gehanteerde referentieperiode een absoluut dieptepunt in de risicovrije rente wordt vastgelegd, merkt de Raad het volgende op. Het is van belang om bij de hoogte van de risicovrije rente niet alleen de (nominale) risicovrije rente in ogenschouw te nemen, maar om tevens rekening te houden met de inflatie en de daaruit voortvloeiende reële rente. Het middelpunt van de risicovrije rente wordt in onderhavig besluit vastgesteld op 4,0%. Bij de bepaling van de WACC hanteert de Raad een inflatie van 1,75%. De door de Raad gehanteerde inflatie toegepast op de geactualiseerde risicovrije rente leidt tot een reële rente van 2,21%.
48. Er zijn diverse studies verricht waaruit informatie over de te hanteren reële rente kan worden afgeleid. De Werkgroep Actualisatie Discontovoet (hierna: de Werkgroep; een adviesgroep van het Ministerie van Financiën) concludeert dat de reële rente zich tussen de 2% en 3% zal bevinden. De Raad neemt de conclusie van de Werkgroep mee bij de bepaling van de reële rente. De Werkgroep stelt:
*“Op basis van de verschillende benaderingen ligt een discontovoet tussen 2% en 3% in de rede, waarbij het streven om de kapitaalmarktrente te volgen naar de onderkant van de bandbreedte wijst. Tegenover dit streven om de kapitaalmarktrente te volgen staat echter de wens tot bestuurlijke bestendigheid op het moment van actualisatie, en de behoefte aan een zekere behoedzaamheid. Alles afwegende beveelt de werkgroep een risicovrije reële discontovoet van 2,5% aan voor toepassing in kosten-batenanalyses.”*¹⁵
49. De voorgestelde reële rente van de Werkgroep is in lijn met de reële rente zoals deze door diverse andere partijen wordt verwacht. Tabel 1 toont de voorspellingen van het Centraal Planbureau (hierna: CPB) en de Nederlandsche Bank (hierna: DNB) over de reële rente.

¹³ Erasmus Universiteit 2008, p. 50.

¹⁴ Langlopend is gedefinieerd als langer dan een jaar.

¹⁵ Advies Werkgroep Actualisatie Discontovoet, januari 2007, p.11, www.minfin.nl.

Tabel 1 Reële risicovrije rente

Tijdperiode	Nominale rente	Inflatie	Reële rente
CPB, Actualisatie Economische Verkenning 2008-2011	4,5%	1,75%	2,7%
Werkgroep Actualisatie Discontovoet	-	-	2,5%
DNB Kwartaalbericht juni 2008, voorspelling voor het jaar 2010	4,7%	2,2%	2,45%
Besluit Regionaal Netbeheer Elektriciteit	4,0%	1,75%	2,21%
DNB Kwartaalbericht juni 2008, voorspelling voor het jaar 2008	4,4%	2,6%	1,75%
CPB Nieuwsbrief juni 2008, voorspelling voor het jaar 2008	4,25%	2,75%	1,46%
DNB Kwartaalbericht juni 2008, voorspelling voor het jaar 2009	4,6%	3,4%	1,16%
CPB Nieuwsbrief juni 2008, voorspelling voor het jaar 2009	4,5%	3,5%	0,97%
Gemiddelde waarde DNB, CPB en de Werkgroep	4,5%	2,7%	1,86%

Bron: Centraal Planbureau (www.cpb.nl), De Nederlandsche Bank (www.dnb.nl), Advies Werkgroep Actualisatie Discontovoet (www.minfin.nl).

50. De Raad constateert dat met het hanteren van een referentieperiode van 2 en 5 jaar niet een reële rente wordt vastgesteld dat zich op een historisch laag niveau bevindt. De Erasmus Universiteit stelt dat de reële rente zoals gehanteerd door de Raad boven het 10-jaars gemiddelde niveau ligt (zie tabel 2)¹⁶.

Tabel 2 Historische reële risicovrije renteniveaus

Tijdperiode	Gemiddelde nominale rente	Gemiddelde Inflatie (CPI)	Gemiddelde reële rente
1-7-2006 - 30-06-2008 (2 jaar)	4,16%	1,63%	2,49%
1-7-2003 - 30-06-2008 (5 jaar)	3,96%	1,56%	2,36%
1-7-1998 - 30-06-2008 (10 jaar)	4,38%	2,17%	2,16%

Bron: Eurostat (www.ec.europa.eu/eurostat), De Nederlandsche Bank (www.dnb.nl), Centraal Bureau voor de Statistiek (www.cbs.nl), bewerking Erasmus Universiteit.

51. De Raad acht de gehanteerde reële rente niet historisch laag, maar redelijk voor de komende reguleringsperiode. De Raad heeft bij de gehanteerde reële rente de conclusies van de Erasmus Universiteit meegenomen. De Erasmus Universiteit concludeert met betrekking tot de reële rente:

¹⁶ Erasmus Universiteit 2008, p. 51.

“Met inachtneming van de historische rente over de afgelopen jaren, de huidige rente en de renteverwachtingen zijn wij van mening dat de reële risicovrije rente voor de vierde reguleringsperiode voorzichtig wordt vastgesteld.”¹⁷

52. Kortom, de Raad is niet van mening dat het hanteren van een referentieperiode van 2 en 5 jaar leidt tot het vaststellen van een te lage risicovrije rente.
53. Verder blijkt uit een analyse van de Erasmus Universiteit over de schatting van de risicovrije rente bij verschillende referentieperioden dat hoe korter de referentieperiode is, hoe nauwkeuriger de toekomstige risicovrije rente geschat kan worden¹⁸. Uit de analyse blijkt echter ook dat schattingen op basis van korte referentieperioden meer volatiel (en minder stabiel) zijn dan bij schattingen op basis van lange referentieperioden. De Raad hanteert een referentieperiode van 2 en 5 jaar voor de bepaling van de risicovrije rente omdat de Raad van mening is dat deze periode een goede balans tussen representativiteit en stabiliteit van de risicovrije rente tot gevolg heeft. De Erasmus Universiteit concludeert over de door de Raad gehanteerde referentieperiode voor het bepalen van de risicovrije rente dat een goede balans ook daadwerkelijk wordt bereikt. Dit blijkt uit onderstaande passage:
“Wij zijn dan ook van mening dat de door de EK gehanteerde referentieperiode van twee jaar en vijf jaar het juiste compromis tussen stabiliteit en representativiteit geeft. Daarnaast zien wij geen nieuwe argumentatie om de methodiek van vaststellen van de referentieperiode aan te passen.”¹⁹
54. De door TenneT voorgestelde optie om de risicovrije rente te baseren op een referentieperiode van vijf tot tien jaar acht de Raad niet wenselijk. De reden hiervan is dat een referentieperiode van vijf tot tien jaar ten koste gaat van de representativiteit voor de komende reguleringsperiode. Onderzoek van de Erasmus Universiteit toont aan dat deze referentieperiode significant vaker leidt tot een verkeerde inschatting van de risicovrije rente in een reguleringsperiode dan een referentieperiode van 2 en 5 jaar. De Erasmus Universiteit stelt dat:
“De tabel geeft aan dat de geschatte risicovrije rente over een referentieperiode van 10 jaar en van 5 en 10 jaar weliswaar stabiel is dan een referentieperiode van 2 en 5 jaar, maar dat de schatting van de rente over deze referentieperiode empirisch gezien, niet representatief is voor de toekomstige rente.”²⁰
55. Kortom, de Raad hanteert een referentieperiode van 2 en 5 jaar voor de bepaling van de risicovrije rente omdat de Raad van mening is dat deze periode een goede balans tussen representativiteit en stabiliteit tot gevolg heeft. De Raad hanteert om deze reden ook in het besluit een referentieperiode van 2 en 5 jaar.

Conclusie “referentieperiode risicovrije rente te kort”

56. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

¹⁷ Erasmus Universiteit 2008, p. 25.

¹⁸ Erasmus Universiteit 2008, p. 20.

¹⁹ Erasmus Universiteit 2008, p. 21.

²⁰ Erasmus Universiteit 2008, p. 48.

Zienswijze 7 "verhoog rente-opslag naar 85 basispunten"

57. TenneT merkt op dat de Raad heeft gekeken naar de hoogte van de rente-opslag in de periode januari 2006-januari 2008. TenneT zou graag inzicht krijgen in de obligatie uitgiftes die hierbij gebruikt zijn, aangezien er rondom deze periode nauwelijks obligatie uitgiftes hebben plaatsgevonden. Verder merkt TenneT op dat de door de Raad geobserveerde rente-opslag varieerde van 75 tot 88 basispunten. De mediaan is 85 basispunten. TenneT bepleit het gebruik van de mediaan bij het vaststellen van de rente-opslag.

Reactie "verhoog rente-opslag naar 85 basispunten"

58. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT. De Raad merkt ter verduidelijking op dat de rente-opslag wordt gebaseerd op enerzijds de gemiddelde rente-opslag op Europese bedrijfsobligaties met een single A-rating gedurende de afgelopen vijf jaar en anderzijds de mediaan van de vergelijkingsgroep voor de rente-opslag die de afgelopen twee jaar werd geëist op obligaties van ondernemingen in de vergelijkingsgroep. In de vergelijkingsgroep zijn obligaties van ondernemingen opgenomen die nominale obligaties hebben uitgegeven met een resterende looptijd van ongeveer tien jaar en een rating bezitten die zich om en nabij single A bevindt. De samenstelling van de vergelijkingsgroep is terug te vinden in het onderliggende onderzoek van Frontier²¹.
59. De zienswijze van TenneT richt zich op het gebruik van de obligaties in de vergelijkingsgroep. In reactie op de zienswijze van TenneT merkt de Raad op dat het niet noodzakelijk is dat de obligaties van ondernemingen in de vergelijkingsgroep zijn uitgegeven in de afgelopen twee jaar, het gaat er om wat de werkelijke rente-opslag de afgelopen twee jaar was op obligaties van ondernemingen in de vergelijkingsgroep. De werkelijke rente-opslag is gehanteerd om de rente-opslag in dit besluit te bepalen.
60. Verder merkt TenneT op dat de rente-opslag op 85 basispunten moet worden vastgesteld. Daarmee geeft TenneT in feite aan dat de rente-opslag alleen dient te worden gebaseerd op de mediaan van de vergelijkingsgroep voor de rente-opslag die de afgelopen *twee jaar* werd geëist op obligaties van ondernemingen in de vergelijkingsgroep. De Raad benadrukt dat het hanteren van een referentieperiode van twee en vijf jaar voor de bepaling van de rente-opslag consistent is met de methode zoals is toegepast in de derde reguleringsperiode voor TenneT en bij de derde reguleringsperiode voor regionale netbeheerders gas. Daarnaast acht de Raad het in het kader van een juiste vaststelling van de kostenvoet vreemd vermogen van belang om een referentieperiode te hanteren die consistent is met de periode ter bepaling van de risicovrije rente. De Erasmus Universiteit merkt hierover op:
*"De methode van de EK is theoretisch juist op het punt dat een referentieperiode en looptijd van de obligaties gehanteerd wordt die in lijn is met de risicovrije rente."*²²
en
*"Wij sluiten ons aan bij de gehanteerde methodiek voor het vaststellen van de renteopslag wat leidt tot een bandbreedte van 0,6% tot 1,0%."*²³

²¹ Frontier Economics, *Updated cost of capital estimate for energy networks*, april 2008, p. 5 (hierna: Frontier 2008).

²² Erasmus Universiteit 2008, p. 26.

²³ Erasmus Universiteit 2008, p. 28.

61. Kortom, de Raad is niet van mening dat de wijze van bepaling van de rente-opslag dient te worden aangepast.

Conclusie "verhoog rente-opslag naar 85 basispunten"

62. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 8 "hanteer marktrisicopremie van 4 tot 7 procent"

63. TenneT ziet, net als in de derde reguleringsperiode, geen aanleiding de bandbreedte voor de marktrisicopremie te versmallen en te verlagen naar 4,0% tot 6,0% ten opzichte van bandbreedtes die zijn vastgesteld voor eerdere reguleringsperiode voor de regionale netbeheerders en voor de landelijke netbeheerder (4,0% tot 7,0%). In het algemeen vraagt TenneT om consistentie van de Raad in de vaststelling van parameters voor bepaling van de WACC in de verschillende dossiers. TenneT haalt daarbij het NordNed-project aan waar de Raad een marktrisicopremie hanteert van 6,4%.

Reactie "hanteer marktrisicopremie van 4 tot 7 procent"

64. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT dat een marktrisicopremie van 4 tot 7 procent gehanteerd moet worden. In lijn met de uitkomsten van een uitgebreid onderzoek naar de hoogte van de marktrisicopremie door Frontier²⁴ heeft de Raad de marktrisicopremie vastgesteld. Ook de analyse van de Erasmus Universiteit ondersteunt het hanteren van een bandbreedte van 4 tot 6 procent. De Erasmus Universiteit stelt met betrekking tot zienswijze van TenneT:

*"TenneT ziet geen aanleiding de bandbreedte van de marktrisicobreedte te versmallen ten opzichte van eerdere reguleringsperioden en pleit voor een consistente marktrisicopremie van 4,0% tot 7,0%. Wij zijn het eens met het standpunt van TenneT dat de EK dient te streven naar een consistente toepassing van de marktrisicopremie. Wij zijn op basis van onze analyse echter van mening dat een bandbreedte van 4,0% tot 6,0% de inschattingen van de marktrisicopremie beter benadert."*²⁵

65. De Raad sluit zich aan bij de zienswijze van TenneT dat de marktrisicopremie in de loop van de tijd in beginsel zoveel mogelijk consistent moet worden vastgesteld. De Raad merkt hierover op dat reeds gedurende de derde reguleringsperiode een marktrisicopremie van vier tot zes procent werd gehanteerd.

Conclusie "hanteer marktrisicopremie van 4 tot 7 procent"

66. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 9 "onjuiste hoogte bèta"

67. TenneT is om drie redenen van mening dat de bèta dient te worden vastgesteld op het middelpunt van de bandbreedte. De eerste reden hiervoor is dat TenneT van mening is dat onvoldoende is aangetoond dat het risicoprofiel van TenneT relatief gezien lager is dan het risicoprofiel van de bedrijven in de vergelijkingsgroep. Daar komt bij dat het in het CAPM

²⁴ Frontier 2008, p8.

²⁵ Erasmus Universiteit 2008, p. 28.

model een vrije verhandelbaarheid van aandelen een uitgangspunt is. TenneT is voorts van mening dat de illiquiditeit in de verhandelbaarheid van aandelen dient te worden vertaald in een illiquiditeitspremie in de WACC. Tenslotte merkt TenneT op dat de gemeten bèta afhangt van aannames. Door de bèta op het middelpunt van de bandbreedte vast te stellen zou de Raad recht doen aan de foutenmarge die inherent is aan het meten van de bèta.

68. Daarentegen is VEMW van mening dat de door de Raad gehanteerde asset bèta veel te hoog is. VEMW merkt op dat de Raad niet onderbouwt waarom TenneT nu een veel hoger risico loopt dan een jaar geleden. Daarnaast wijst VEMW op het onderzoek van GUPTA uit 2006 dat aantoont dat een asset bèta van 0.14-0.26 realistisch is. VEMW is daarom van mening dat de gehanteerde asset bèta naar beneden moet worden bijgesteld.

Reactie “onjuiste hoogte bèta”

69. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT dat de bèta dient te worden vastgesteld op het middelpunt van de bandbreedte. De Raad is het ook niet een met de zienswijze van VEMW dat de gehanteerde asset bèta veel te hoog is. Hieronder licht de Raad dit toe.
70. De Raad is van mening dat de vergelijkingsgroep representatief is voor TenneT. Het belangrijkste verschil tussen TenneT en de (meeste) ondernemingen uit de vergelijkingsgroep betreft de reguleringssystematiek, waarbij TenneT op basis van omzet wordt gereguleerd. Hierdoor wordt de omzet gegarandeerd. Zoals blijkt uit het rapport van Frontier²⁶ wordt bijna geen enkele onderneming uit de vergelijkingsgroep op deze wijze beschermd tegen een groot deel van de risico's die met uitoefening van haar taken gepaard gaat. De Raad is van mening dat voldoende is aangetoond dat het risicoprofiel van TenneT relatief gezien lager is dan het risicoprofiel van de bedrijven in de vergelijkingsgroep.
71. In reactie op het argument van illiquiditeit in de verhandelbaarheid van aandelen merkt de Raad op dat dit niet tot uitdrukking zou moeten komen in de hoogte van de gehanteerde bèta of generieke opslag op de WACC. De Raad constateert dat de illiquiditeit voortkomt uit het feit dat TenneT in overheidshanden is. Dit zou, naast een mogelijk nadeel als verminderde toegang tot de markt voor eigen vermogen, ook kunnen leiden tot voordelen. Hier kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een relatief lage rente-opslag. De Raad corrigeert ook niet voor dit effect.
72. Ook uit het rapport van de Erasmus Universiteit²⁷ is niet naar voren gekomen dat een dergelijke premie voor TenneT te rechtvaardigen is. De Erasmus Universiteit bevestigt dat, zoals eerder aangegeven, het staatsaandeelhouderschap ook een matigende invloed op het risicoprofiel heeft. Tot slot volgt uit artikel 41, derde lid van de E-wet dat de x -factor onder meer tot doel heeft te bereiken dat de netbeheerder in ieder geval geen hoger rendement kan behalen dan in het economische verkeer gebruikelijk is. Het toekennen van een hogere dan marktconforme vermogenskostenvergoeding om de reden dat de netbeheerders eigendom zijn van de Staat gaat voorbij aan de publieke taak van overheden en het realiseren van een

²⁶ Frontier 2008, p. 23 en 24.

²⁷ Erasmus Universiteit 2008, p. 45.

redelijk rendement zoals gedefinieerd in de wet. Op basis van bovenstaande is de Raad van mening dat een extra premie voor illiquiditeit dan ook niet noodzakelijk is.

73. In reactie op de zienswijze van TenneT dat de bèta op het middelpunt van de bandbreedte moet worden vastgesteld omdat dit recht doet aan de foutenmarge die inherent is aan het meten van de bèta, merkt de Raad het volgende op. De Raad hanteert een aantal strenge selectiecriteria bij het vaststellen van de vergelijkingsgroep op basis waarvan de bèta van TenneT wordt vastgesteld. Zo is de vergelijkingsgroep samengesteld uit ondernemingen wier activiteiten zoveel mogelijk overeenkomen met de gereguleerde activiteiten van TenneT. Tevens is beoordeeld of de aandelen van ondernemingen die zijn geselecteerd in de vergelijkingsgroep in redelijke mate verhandelbaar (liquide) zijn. Deze criteria hebben tot doel de foutmarge te verkleinen. Daarnaast merkt de Raad op dat de foutmarge zich niet alleen opwaarts maar ook neerwaarts kan voordoen. Hierdoor wordt het naar boven bijstellen van de bèta niet gerechtvaardigd. Al met al acht de Raad de vergelijkingsgroep voldoende representatief en robuust om de bèta van TenneT hierop te baseren en ziet hij geen reden om af te wijken van de onderkant van de bandbreedte.
74. Door het toepassen van omzetregulering hebben systematische risico's geen enkele invloed op de toegestane totale inkomsten van de landelijke netbeheerder, waardoor de Raad het redelijk acht dat de bèta wordt vastgesteld aan de onderkant van de bandbreedte. De Raad acht het niet nodig vanwege een foutenmarge bij het meten van de bèta af te wijken van de onderkant van de bandbreedte. Mocht de werkelijke bèta afwijken van de door de Raad gehanteerde bèta, dan kan dit zowel een lager als een hogere werkelijke bèta tot gevolg hebben. De zienswijze van TenneT ziet echter alleen op het verhogen van de bèta.
75. Met betrekking tot de zienswijze van VEMW stelt de Raad dat ontwikkelingen op de markt de reden zijn van de verandering van de hoogte van de bèta. Uit de data blijkt dat het risico van de bedrijven uit de vergelijkingsgroep door de financiële markten hoger wordt ingeschat ten opzichte van de derde reguleringsperiode. De Raad acht de onderkant van de bandbreedte van de bèta van de netbeheerders uit de vergelijkingsgroep representatief voor TenneT. Om deze reden acht de Raad een asset bèta van 0,39 redelijk en representatief voor TenneT in de komende reguleringsperiode en hanteert de Raad deze asset bèta bij de bepaling van de WACC.
76. Kortom, de Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT dat de bèta dient te worden vastgesteld op het middelpunt van de bandbreedte. De Raad is het ook niet eens met de zienswijze van VEMW dat de gehanteerde asset bèta te hoog is .

Conclusie "onjuiste hoogte bèta"

77. Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 10 "overdracht beheer HS-netten dient te leiden tot hogere WACC"

78. TenneT is van mening dat de overdracht van het beheer van de HS-netten moet leiden tot een hogere WACC, omdat de credit rating naar aanleiding van de overdracht zou dalen. Volgens TenneT heeft dit verschillende oorzaken. De bedrijfsvoering en de kasstromen van TenneT zijn tijdelijk minder voorspelbaar als gevolg van het integreren van deze netten.

Verder leidt de beheeroverdracht volgens TenneT tot hogere risico's. TenneT wijst hierbij op het effect van de compensatieregeling, de inkoop van energie en vermogen voor de HS-netten, de bepaling van directe en indirecte kosten en de hoogte van de GAW van de HS-netten.

Reactie "overdacht beheer HS-netten dient te leiden tot hogere WACC"

79. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT. De Raad kan zich wel voorstellen dat TenneT meer onzekerheid percipieert. TenneT kan bijvoorbeeld in vergelijking met de reeds in beheer zijnde EHS-netten wellicht moeilijker inschatten wat benodigde investeringen in de HS-netten zullen zijn. Echter, de Raad wijzigt de in dit besluit gehanteerde reguleringssystematiek niet als gevolg van de beheeroverdracht. Ook de HS-netten worden bijvoorbeeld gereguleerd op basis van omzetregulering. De kasstromen worden vanwege fluctuaties in de afzet en de verwachte kosten de komende jaren wellicht iets minder voorspelbaar, door het gehanteerde systeem van omzetregulering blijven de kasstromen over de gehele reguleringsperiode gezien goed te voorspellen. Mutaties in het kostenniveau worden verdisconteerd in de totale inkomsten van de volgende reguleringsperiode. Ten aanzien van de inkoopkosten energie en vermogen merkt de Raad bovendien nog op dat hij hiervoor voornemens is om na te calculeren²⁸.
80. De Raad is dan ook van mening dat het risicoprofiel van TenneT niet (substantieel) verandert als gevolg van de beheeroverdracht. De Erasmus Universiteit stelt met betrekking tot het risicoprofiel van TenneT:
*"Gezien het feit dat de historische prestaties van de HS-netten bekend zijn en er op dit moment geen indicatie is dat de financiële positie van TenneT is verslechterd door de overdracht van de HS-netten, zien wij geen redenen dat de overname van het beheer van de HS-netten leidt tot een verslechtering van de rating van TenneT. De overdracht van de HS-netten heeft volgens ons geen verhoging van de renteopslag als gevolg."*²⁹
81. Kortom, de Raad is niet van mening dat de door TenneT gepercipieerde onzekerheid met betrekking tot de overdracht van de HS-netten leidt tot een substantiële verslechtering van de credit rating van TenneT. Daarom is de Raad van mening dat dit niet dient te leiden tot een hogere WACC.

Conclusie "overdacht beheer HS-netten dient te leiden tot hogere WACC"

82. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 11 "onjuist gehanteerde gearing"

83. VEMW is van mening dat de gearing met 60% wordt onderschat en stelt een gearing van 60 – 80% voor. Volgens VEMW dient TenneT, in het geval dat de Raad een gearing van 60% hanteert, de verplichting te krijgen om niet meer dan 60% van het kapitaal met vreemd vermogen te financieren.

²⁸ Zie zienswijze 39 en zienswijze 47.

²⁹ Erasmus Universiteit 2008, p. 45 en 46.

Reactie " onjuist gehanteerde gearing"

84. De Raad het niet eens met de door VEMW voorgestelde bandbreedte van 60 – 80%. De Raad acht een gearing van 60% redelijk voor TenneT. Hieronder licht de Raad dit toe.
85. Zoals weergegeven in Bijlage 2, hanteert de Raad het uitgangspunt dat het gearingniveau ter bepaling van de WACC een gezonde financiële positie voor TenneT mogelijk moet maken. De Raad acht een credit rating van single A een gezonde financiële positie. Een ander uitgangspunt bij het vaststellen van het gearingniveau is het geven van een prikkel aan TenneT om een efficiënte financieringsstructuur te bewerkstelligen. Kernvraag is welk gearingniveau bij een gezonde financiële positie en een efficiënte financieringsstructuur hoort. De Raad wijst erop dat het gearingniveau dat wordt gehanteerd bij de bepaling van de WACC niet bindend is en TenneT de mogelijkheid heeft om af te wijken van dit gearingniveau. TenneT kan op deze manier, bijvoorbeeld om bedrijfsspecifieke redenen, een andere financieringsstructuur kiezen. Op basis van de beschikbare informatie beschouwt de Raad voor het bepalen van de WACC een gearingniveau van 60% als redelijk. Dit percentage is ook gedurende de derde reguleringsperiode gehanteerd.
86. De Raad acht een gearingniveau van 60% redelijk, omdat de gehanteerde gearing in lijn is met de mediaan gearing over 2002 tot 2004 voor netwerkbedrijven met een single A rating van Standard & Poor's. Tevens wordt dit gearingniveau door Moody's redelijk geacht voor gereguleerde energiebedrijven met een single A rating³⁰.
87. Daar komt bij dat de Erasmus Universiteit de gehanteerde gearing heeft vergeleken met de gearing zoals deze door andere Europese toezichthouders wordt gehanteerd. Hieruit blijkt dat de Raad een hogere gearing hanteert dan de meeste andere toezichthouders, maar dat deze niet uitzonderlijk is. Uit het onderzoek van de Erasmus Universiteit blijkt tevens dat de gehanteerde gearing aansluit bij het gearingniveau van Europese gereguleerde ondernemingen in de energiesector met een single A rating. De Erasmus Universiteit stelt dat:
- "Onze analyse van de gearing van 33 Europese gereguleerde ondernemingen in de energiesector toont dat de door DTe toegepaste gearing slechts marginaal boven de mediaan gearing voor ondernemingen met een single-A rating van 55 ligt. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de ondernemingen anders dan de netbeheerders niet volledig gereguleerd zijn. Zoals ook Moody's stelt, zijn gereguleerde activiteiten doorgaands stabiel en minder risicovol dan niet-gereguleerde bedrijfsactiviteiten wat een positieve invloed heeft op de financierbaarheid van deze ondernemingen. Dit pleit daarom voor een hoger efficiënt gearingniveau."*³¹
88. De Raad benadrukt daarnaast dat voor een maximum van de gearing zoals VEMW voorstelt, dit besluit niet het geschikte instrument is om dat vast te leggen. Voor expliciete regels omtrent de verplichting voor netbeheerders om te voldoen aan financiële ratio's verwijst de Raad naar de Algemene Maatregel van Bestuur financieel beheer voor netbeheerders, welke de Minister van Economische Zaken (hierna: de Minister) op basis van Artikel 18a van de E-wet momenteel voorbereidt.

³⁰ Moody's, *Rating Methodology: Global Regulated Electric Utilities*, maart 2005.

³¹ Erasmus Universiteit 2008, p. 38.

89. Kortom, de Raad is van mening dat met inachtneming van bovengenoemde een gearing van 60% als redelijk verondersteld kan worden.

Conclusie " Onjuist gehanteerde gearing"

90. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 12 "calculeer na voor de parameters cpi en vpb"

91. TenneT is van mening dat de parameters inflatie en belastingvoet dienen te worden nagecalculeerd indien de vastgestelde waarden anders blijken te zijn dan de in het besluit opgenomen waarden.

Reactie " calculeer na voor de parameters cpi en vpb "

92. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT. De Raad maakt op basis van de thans beschikbare gegevens een zo goed mogelijke schatting van de efficiënte kosten (inclusief redelijk rendement) in 2010. Nacalculatie van de door TenneT genoemde parameters is hiermee niet in lijn.
93. Met betrekking tot de hoogte van de inflatie merkt de Raad op dat een reële WACC wordt vastgesteld, een WACC die (onder meer) representatief wordt geacht voor de komende reguleringsperiode. Hierbij wordt rekening gehouden met de huidige verwachtingen over de nominale rente, reële rente en inflatie. Kortweg wordt de reële rente vastgesteld door de inflatie van de nominale rente af te trekken. Mocht de werkelijke inflatie gedurende de reguleringsperiode afwijken van de verwachte inflatie, dan komt dit naar alle waarschijnlijkheid ook tot uitdrukking in een hogere nominale rente. Daarom zou, naast nacalculatie van de inflatie, ook nagecalculeerd dienen te worden voor de hoogte van de nominale rente. Daarmee wordt per saldo de werkelijke reële rente gedurende de reguleringsperiode vergoed. De Raad acht dit niet in lijn met de reguleringsystematiek. De Raad maakt op basis van de thans beschikbare gegevens een zo goed mogelijke inschatting van de efficiënte kosten (inclusief redelijk rendement) in het jaar 2010. Om deze reden acht de Raad het ook niet noodzakelijk om na te calculeren voor de renteontwikkeling en een eventuele mutatie in het tarief voor vennootschapsbelasting.

Conclusie "calculeer na voor de parameters cpi en vpb"

94. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 13 "een inflatie van ten minste 2%"

95. VEMW is van mening dat de toegepaste inflatie te laag is. VEMW verwijst hierbij naar verschillende voorspellingen en stelt dat voor de bepaling van de WACC minimaal een inflatie van ten minste 2% gehanteerd moet worden.

Reactie "een inflatie van ten minste 2%"

96. De Raad is het niet eens met het standpunt van VEMW dat de inflatie ten minste 2% moet bedragen. De Raad acht, mede op grond van voorspellingen over de inflatie, een percentage van 1,75% redelijk. Hieronder licht de Raad dit nader toe.

97. De Raad bevestigt dat sinds de publicatie van het ontwerpbesluit van 28 mei 2008 verschillende toonaangevende instanties voorspellingen hebben gedaan over de hoogte van de inflatie. De Raad heeft deze voorspellingen meegenomen in de actualisatie van de parameters. Zoals reeds in tabel 1 is beschreven lopen de voorspellingen sterk uiteen.
98. De Raad neemt in de bepaling van de inflatie niet alleen voorspellingen van de inflatie mee. De Raad betreft tevens de gerealiseerde inflatie en de uit het inflatieniveau voortvloeiende reële rente bij de bepaling van de inflatie. Alles afwegende acht de Raad een inflatie van 1,75% redelijk. De Erasmus Universiteit oordeelt over de vaststelling van de inflatie op 1,75% het volgende:
“De inflatieverwachting is conservatief vastgesteld ten opzichte van de huidige en verwachte inflatie. De reële rente is in onze optiek voorzichtig vastgesteld. Door de relatie van de inflatie met de rente, zien wij geen aanleiding de inflatieverwachting aan te passen.”³²
99. Kortom, de Raad is van mening dat met inachtneming van bovengenoemde een inflatie van 1,75% als redelijk verondersteld kan worden.

Conclusie "Een inflatie van ten minste 2%"

100. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

4.1.2 Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau

101. De Raad behandelt hier de zienswijzen die betrekking hebben op het bepalen van de efficiënte kosten van TenneT (paragraaf 8.1.3.2 van onderhavig besluit). De zienswijzen hebben niet geleid tot een inhoudelijke wijziging van het besluit. Wel heeft de Raad besloten de passage over artikel 4 van de Verordening in onderhavig besluit te verduidelijken.

Zienswijze 14 "SumicSid onderzoeken niet gebruiken om efficiëntie van TenneT vast te stellen"

102. TenneT is van mening dat TSO's moeilijk met elkaar te vergelijken zijn. TenneT noemt daarbij de volgende mogelijke verschillen: geografische omstandigheden, unieke ontstaansgeschiedenis, verschillen in netconfiguratie, verschillende milieueisen, verschillende kwaliteitseisen, en verschillen in de omvang van de TSO's. TenneT is tevens van mening dat voor een zorgvuldige benchmark een grotere vergelijkingsgroep dan zes TSO's nodig is. Op grond hiervan concludeert TenneT dat de onderzoeken van SumicSid³³ niet gebruik kunnen worden om de efficiëntie van TenneT vast te stellen.

³² Erasmus Universiteit 2008, p. 42.

³³ SumicSid AB, *ECOM+ Results 2005: final report, 2006, 2006* (hierna: SumicSid 2006a) en SumicSid AB, *ECOM+ Results 2005: TSO A sensitivity report, 2006* (hierna: SumicSid 2006b). Beide rapporten (hierna: de internationale TSO benchmark) zijn gepubliceerd op de internetsite van de Energiekamer, www.energiekamer.nl.

Reactie "SumicSid onderzoeken niet gebruiken om efficiëntie van TenneT vast te stellen"

103. Zoals de Raad reeds in het besluit van 5 september 2006 heeft aangegeven, is de Raad van mening dat de Raad de onderzoeken van SumicSid kan gebruiken om de efficiëntie van TenneT vast te stellen. De Raad licht dit hieronder nader toe.
104. TenneT stelt dat TSO's moeilijk met elkaar te vergelijken zijn, omdat er structurele verschillen tussen deze TSO's kunnen bestaan. De Raad is het hier niet mee eens. Immers, door in een bedrijfsvergelijking, zoals in de onderzoeken van SumicSid, rekening te houden met eventuele verschillen is het mogelijk om een dergelijke vergelijking wel te gebruiken om de efficiëntie te bepalen. De Raad doet dit bijvoorbeeld ook bij de regionale netbeheerders elektriciteit door daar rekening te houden met zogenaamde objectieveerbare regionale verschillen³⁴.
105. De Raad merkt op dat de onderzoeken van SumicSid rekening houden met bedrijfs- en landspecifieke omstandigheden, zoals geografische omstandigheden, unieke ontstaansgeschiedenis, verschillen in netconfiguratie, verschillende milieueisen, verschillende kwaliteitseisen, en verschillen in de omvang van de TSO's. SumicSid heeft systematisch de bedrijfs- en landspecifieke omstandigheden bekeken³⁵. Voor TenneT heeft dit onder andere tot gevolg gehad dat de efficiëntieberekening voor de kosten als gevolg van de verplichting om de hoogspanningsmasten regelmatig te schilderen (hierna: mastschilderkosten) en voor administratieve kosten is gecorrigeerd. Daarnaast heeft de Raad SumicSid gevraagd om een aanvullende studie³⁶ uit te voeren waarbij expliciet rekening wordt gehouden met de Nederlandse situatie, zoals de door de Raad vastgestelde WACC en waarin de kosten die samenhangen met de investeringen tot en met 2000 buiten beschouwing worden gelaten. Kortom, de Raad is van mening dat SumicSid in de berekeningen voldoende rekening heeft gehouden met de bedrijfs- en landspecifieke omstandigheden van TenneT (en andere TSO's).
106. Wat betreft de kwaliteit van een netwerk, merkt de Raad bovendien op dat de onderzoeken van SumicSid rekening houden met verschillen in het kwaliteitsniveau van een net. Het gebruikte model bepaalt wat het efficiënte kostenniveau is van een TSO gegeven haar netwerk. Voor elke netcomponent is daartoe het efficiënte kostenniveau bepaald. Indien een bepaalde netcomponent leidt tot een hogere kwaliteit én deze component heeft ook een hoger efficiënt kostenniveau dan een soortgelijke netcomponent, dan wordt dus rekening gehouden met het kwaliteitsniveau in het model. Immers, de onderzoekers nemen dan de door de TSO gekozen netcomponent als uitgangspunt en vergelijken vervolgens de huidige efficiëntie met het door hen gedefinieerde efficiënte kostenniveau. In aanvulling hierop merkt de Raad op dat de onderzoeken van SumicSid noch de Raad uitspraken doen over de keuze van de activa van elke TSO. Met andere woorden, de wijze waarop een TSO haar netwerk heeft ingericht staat in de onderzoeken van SumicSid niet ter discussie. De Raad is van mening dat deze onderzoeken voldoende rekening houden met verschillen in kwaliteit.

³⁴ Zie het besluit van 29 augustus 2008 met kenmerk 102610_1/27, www.energiekamer.nl (hierna: besluit van 29 augustus 2008).

³⁵ Zie SumicSid 2006a.

³⁶ Zie SumicSid 2006b.

107. Ten aanzien van de stelling van TenneT dat een deel van de efficiëntieverschillen kan voortkomen uit verschillen in schaalgrootte tussen de TSO's merkt de Raad het volgende op. Een bedrijf van kleine schaal heeft vaak als voordeel flexibel in te kunnen springen op ontwikkelingen en kan daarmee een snelle efficiëntieverbetering bewerkstelligen. Dit vaak in tegenstelling tot een bedrijf van grote schaal. Een bedrijf van grote schaal heeft daarentegen als voordeel vaste kosten (zoals overheadkosten) over meer output te kunnen verdelen. Dit in tegenstelling tot een bedrijf van kleine schaal. TenneT heeft dus gelijk door te stellen dat verschillen in schaalgrootte kunnen leiden tot efficiëntieverschillen. Onbekend is in hoeverre de voordelen van een bepaalde schaalomvang opwegen tegen de voordelen van een andere schaalomvang. Zoals TenneT echter zelf ook reeds opmerkt in zijn zienswijze, houdt SumicSid wel degelijk rekening met verschillen in schaalgrootte. De stelling van TenneT dat de efficiëntieverschillen uit deze onderzoeken kunnen voortkomen uit verschillen in schaalgrootte is dan ook niet terecht.
108. Over het aantal onderzochte TSO's en de vergelijkbaarheid tussen deze TSO's merkt de Raad het volgende op. In het vorige onderzoek³⁷ zijn vijf TSO's³⁸ onderzocht. In de onderzoeken van SumicSid³⁹ zijn zes TSO's betrokken. De Raad is van mening dat er sprake is van een voldoende grote groep. Bovendien is de Raad van mening dat de TSO's onderling goed vergelijkbaar zijn, des te meer omdat SumicSid rekening heeft gehouden met bedrijfs- en landspecifieke omstandigheden en verschillen in kwaliteit (zie de voorgaande randnummers). De Raad merkt op dat op zichzelf een verdere uitbreiding van het aantal TSO's voor de Raad zeker niet onwenselijk is⁴⁰. De Raad wijst er daarbij op dat een uitbreiding van het aantal TSO's alleen maar in het nadeel van TenneT kan uitpakken. Immers, als een TSO wordt toegevoegd die efficiënter is dan de huidige best presterende TSO, dan neemt de gemeten efficiëntie van TenneT af ten opzichte van de huidige onderzoeksresultaten. Als een TSO wordt toegevoegd die minder efficiënt is dan de huidige best presterende TSO, dan blijft de huidige presterende TSO de maatstaf en verandert er niets aan de efficiëntie van TenneT. Kortom, het toevoegen van meer TSO's aan deze onderzoeken zal de efficiëntie van TenneT zoals die uit het onderzoek volgt niet verbeteren.
109. De Raad merkt tot slot op dat hij op grond van artikel 4 van de Verordening verplicht is om kostengeoriënteerde tarieven vast te stellen die "overeenkomen met die van een efficiënte en structureel vergelijkbare netbeheerder". TenneT bevestigt dit zelf ook in zijn zienswijze. De Raad leidt hieruit af dat TenneT het met de Raad eens is dat de Raad gebruik dient te maken van een benchmarkonderzoek, zoals het onderzoek van SumicSid, om te onderzoeken of de

³⁷ Zie hiertoe randnummer 3 van Bijlage C bij het besluit van 12 november 2003 met kenmerk 101155/54, www.energiekamer.nl (hierna: besluit van 12 november 2003).

³⁸ Dit betrof de volgende TSO's: Verbund APG (Oostenrijk), Elkraft en Eltra (Denemarken), TenneT (Nederland) en Statnett (Noorwegen). Daarnaast is gebruik gemaakt van publieke informatie van Svenska Kraftnät (Zweden).

³⁹ Zie SumicSid 2006a. De deelnemende TSO's zijn: Verbund APG (Oostenrijk), Elkraft en Eltra (Denemarken), TenneT (Nederland), Statnett (Noorwegen) en REN (Portugal).

⁴⁰ In het nieuwe onderzoek dat SumicSid thans uitvoert, is het aantal onderzochte TSO's fors uitgebreid.

kosten van TenneT vergelijkbaar zijn met die van een efficiënte netbeheerder. De stelling van TenneT dat TSO's lastig te vergelijken zijn, waardoor niet gesproken kan worden van "structureel vergelijkbare netbeheerders", heeft de Raad reeds hierboven uitvoerig weerlegd. De Raad is dan ook van mening dat hij heeft voldaan aan de Europeesrechtelijke verplichting door gebruik te maken van de resultaten van de onderzoeken van SumicSid.

110. Samenvattend is de Raad dan ook van mening dat door de correcties als gevolg van bedrijfs- en landspecifieke onstandigheden en kwaliteitsverschillen en door de vergelijkbaarheid van TSO's sprake is van een zorgvuldig uitgevoerd onderzoek. Daarom kan de Raad de onderzoeksresultaten van SumicSid gebruiken in de eigen besluitvorming. De Raad heeft daarbij de resultaten van de onderzoeken van SumicSid zeer behoudend toegepast en zeker niet mechanisch overgenomen. Dit komt onder andere tot uitdrukking in:
- Het gebruik van de resultaten van de aanvullende studie die SumicSid op verzoek van de Raad heeft uitgevoerd en die specifiek is toegesneden op de Nederlandse situatie.
 - Het hanteren van een voorzichtige inschatting van de efficiëntieparameter⁴¹.
111. Kortom, er is sprake van een zorgvuldig uitgevoerd en toegepast onderzoek. De Raad is bovendien op grond van artikel 4 van de Verordening verplicht om een benchmark zoals in de SumicSid onderzoeken te gebruiken in de reguleringssystematiek van TenneT.

Conclusie "SumicSid onderzoeken niet gebruiken om efficiëntie van TenneT vast te stellen"

112. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 15 "SumicSid onderzoek is onjuiste benchmark"

113. Continuon is van mening dat het door SumicSid uitgevoerde aanvullende onderzoek⁴² geen passende benchmark is en de toepassing van deze resultaten onduidelijk en onrealistisch is. Ook Delta en Stedin geven aan dat zij meer informatie over deze studie willen ter onderbouwing van de daaruit afgeleide parameters en om de financiële effecten hiervan in te schatten. Beide regionale netbeheerders zijn van mening dat onderhavig besluit daarom strijdig is met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.
114. Continuon en Delta willen daarnaast dat de Raad ook de efficiëntie van andere kostencategorieën bepaalt. Continuon stelt daarom voor om per kostencategorie van TenneT vast te stellen wat een realistische kostenontwikkeling en efficiëntiedoelstelling is en deze vervolgens toe te passen. Een alternatief is volgens Continuon om een juiste internationale benchmark van toepassing te verklaren op het kostenniveau van TenneT.

Reactie "SumicSid onderzoek is onjuiste benchmark"

115. De Raad is het niet eens met de zienswijzen van Continuon, Delta en Stedin. De Raad stelt ten eerste vast dat de aanvullende analyse van SumicSid⁴³ een passende en juiste benchmark is in het kader van de reguleringssystematiek van TenneT. De Raad merkt ten tweede op dat het niet mogelijk is geweest om de efficiëntie van TenneT op de overige kostencategorieën

⁴¹ Zie paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

⁴² SumicSid 2006b.

⁴³ Idem.

vast te stellen. Tot slot acht de Raad het niet nodig om per kostencategorie deze parameters vast te stellen. De Raad licht dit hieronder nader toe.

116. Alvorens inhoudelijk in te gaan op de zienswijzen van Continuon, Delta en Stedin, acht de Raad het noodzakelijk om enige algemene opmerkingen te maken over de onderzoeken van SumicSid en de toepassing van de resultaten. Dit plaatst de inhoudelijke reactie van de Raad op de zienswijze van Continuon, Delta en Stedin in het juiste perspectief.
117. De Raad constateert ten eerste dat de zienswijzen van Continuon, Delta en Stedin haaks staat op de vorige zienswijze van TenneT. Waar TenneT van mening is dat de Raad te veel kosten in de benchmark betreft en diengevolge de efficiëntieparameter en de frontier shift op te veel kosten toepast, zijn Continuon, Delta en Stedin juist van mening dat de Raad deze parameters op te weinig kosten toepast en alle kosten moet benchmarken.
118. De Raad stelt ten tweede vast dat het voor Continuon, Delta en Stedin onduidelijk is waarom de Raad de efficiëntieparameter en, in sommige gevallen, de frontier shift op bepaalde kosten niet toepast. Hiervoor zijn meerdere redenen. Deze redenen zet de Raad in de volgende randnummers uiteen.
119. De reden waarom de Raad de efficiëntieparameter en de frontier shift niet toepast op alle kapitaalkosten is een beslissing die de directeur van de Dienst Uitvoering en Toezicht Energie (hierna: directeur DTe)⁴⁴ in het kader van de tweede reguleringsperiode van TenneT heeft genomen. In het besluit van 23 september 2003⁴⁵ heeft de directeur DTe immers vastgelegd dat op basis van het eerste benchmarkonderzoek niet eenduidig de mate van (in)efficiëntie van de investeringen tot en met het jaar 2000 kon worden vastgesteld. Daarom heeft de directeur DTe sindsdien deze investeringen als efficiënt beschouwd⁴⁶. De Raad heeft besloten om deze visie te continueren in de daaropvolgende besluiten⁴⁷. Een gevolg hiervan is dat de Raad zowel de efficiëntieparameter als de frontier shift niet toepast op de kapitaalkosten die betrekking hebben op de activa tot en met het jaar 2000.
120. De Raad past daarnaast de efficiëntieparameter niet toe op de mastschilderkosten en de administratieve kosten. De reden hiervoor is de bijzondere positie die deze twee kostencategorieën innemen in de onderzoeken van SumicSid. Uit het oorspronkelijke onderzoek van SumicSid⁴⁸ blijkt dat de mastschilderkosten leiden tot verhoudingsgewijs hoge kosten voor TenneT die andere TSO's niet hebben en die niet te beïnvloeden zijn door het management van TenneT. Dit is dus een objectief landelijke verschil. Wat betreft de administratieve kosten geldt dat deze ook per TSO aanzienlijk kunnen verschillen⁴⁹. Deze

⁴⁴ De rechtsvoorganger van de Raad.

⁴⁵ Besluit van 23 september 2003 met kenmerk 101155/44, www.energiekamer.nl (hierna: besluit van 23 september 2003).

⁴⁶ Zie randnummer 20 van Bijlage B bij het besluit van 23 september 2003.

⁴⁷ Zie ook randnummer 41 van Bijlage A bij het besluit van 5 september 2006 en paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

⁴⁸ SumicSid 2006a.

⁴⁹ SumicSid 2006a.

kosten zijn uitgezonderd van het onderzoek van SumicSid. De mate van (in)efficiëntie die uit de onderzoeken van SumicSid voortvloeit heeft dus geen betrekking op deze kostencategorieën. Het is daardoor niet mogelijk om dezelfde efficiëntieparameter toe te passen op deze kosten. Naar de mate van efficiëntie van deze kosten is verder geen tot weinig onderzoek uitgevoerd door SumicSid. Het is daardoor voor de Raad niet mogelijk om een inschatting te maken van de mate van (in)efficiëntie van TenneT ten aanzien van deze kosten. De Raad heeft daarom besloten de efficiëntie van deze kosten vooralsnog conservatief in te schatten. Vandaar dat de efficiëntieparameter voor deze kosten op 1 is vastgesteld.

121. De Raad merkt verder op dat ook voor de kosten die voortvloeien uit de HS-netten de efficiëntieparameter door de Raad op 1 is ingeschat. De reden hiervoor is dat de Raad ook hier vooralsnog geen indicaties heeft over de mate van (in)efficiëntie van TenneT ten aanzien van deze kosten. Deze kostencategorieën vormen immers geen onderdeel van de onderzoeken van SumicSid⁵⁰. Het was voor deze kosten ook niet mogelijk om op een andere wijze de efficiëntie te bepalen. Deze kosten zijn immers pas in het jaar 2008 of kort daarvoor voor het eerst door TenneT gemaakt. De Raad heeft thans nog niet eens de gevalideerde kostendata over deze jaren binnen. Kortom, een efficiëntietoets hierop is niet mogelijk. De Raad merkt tot slot op dat hij op deze kosten wel de frontier shift toepast. De Raad acht dit redelijk, omdat het beheer van de HS-netten niet wezenlijk verschilt van het beheer van de EHS-netten
122. Ten aanzien van gerealiseerde aanmerkelijke investeringen merkt de Raad op dat thans twee aanmerkelijke investeringen zijn gerealiseerd. De Raad heeft de efficiëntie van deze twee investeringen al separaat beoordeeld⁵¹ en betreft deze kosten daarom niet bij de bepaling van de efficiëntieparameter. De Raad hanteert bij afwezigheid van andere (onbeoordeelde) aanmerkelijke investeringen derhalve een efficiëntieparameter gelijk aan 1. Wel past de Raad op de totale kosten voor deze aanmerkelijke investeringen de frontier shift toe. De Raad acht dit redelijk omdat aanmerkelijke investeringen niet wezenlijk verschillen van andere investeringen van TenneT sinds het jaar 2001.
123. Tot slot blijkt uit de zienswijze van Continuon, Delta en Stedin dat onduidelijk is waarom de Raad SumicSid heeft gevraagd om een aanvullende analyse uit te voeren. Het oorspronkelijke onderzoek van SumicSid⁵² betrof een onderzoek naar de mate van efficiëntie van de kosten per eenheid netwerk van de betrokken TSO's. Uit het onderzoek bleek dat volgens de door de onderzoekers gehanteerde criteria TenneT in de periode 2000-2003 minder efficiënt was, zowel ten opzichte van de efficiënte TSO's als ten opzichte van het Europees gemiddelde. Op de resultaten is – op verzoek van de Raad – een uitgebreide gevoeligheidsanalyse door SumicSid uitgevoerd, specifiek gericht op de Nederlandse situatie. Dit om te voorkomen dat de uitkomsten van het onderzoek niet redelijk zouden worden toegepast door de Raad. Uit de gevoeligheidsanalyse bleek dat de mate van (in)efficiëntie van TenneT voor een belangrijk deel werd bepaald door de kapitaalkosten. Dat kwam met name doordat alle bestaande activa

⁵⁰ Zie paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

⁵¹ Zie bijlagen 3 en 4 van het tarievenbesluit voor TenneT van 31 januari 2007, kenmerk 102323-13.

⁵² SumicSid 2006a.

van TenneT in het onderzoek zijn meegenomen. In het kader van de reguleringssystematiek van TenneT is dit echter niet relevant. Immers, zoals reeds in randnummer 119 is vermeld, beschouwt de Raad deze kosten als efficiënt. De Raad achtte het daarom onredelijk de gemeten efficiëntie over alle kosten toe te passen op slechts een deel van de kosten. Mede daarom heeft de Raad SumicSid gevraagd om een aanvullende studie⁵³ uit te voeren die expliciet rekening hield met de Nederlandse situatie. In deze studie zijn de activa tot en met het jaar 2000, de mastschilderkosten⁵⁴ en de administratieve kosten⁵⁵ buiten beschouwing gelaten en zijn tevens de juiste reguleringsparameters⁵⁶ gehanteerd. De Raad heeft vervolgens de efficiëntie van TenneT die uit deze aanvullende studie voortvloeide, toegepast op de kosten van TenneT die samenhangen met de EHS-netten, met uitzondering van de kapitaalkosten die betrekking hebben op de activa tot en met het jaar 2000, de mastschilderkosten en de administratieve kosten. De Raad heeft deze parameter dus op dezelfde kosten toegepast als waarover deze parameter is bepaald.

124. Continuon is van mening dat de door SumicSid uitgevoerde aanvullende analyse geen passende benchmark is en de toepassing van deze resultaten onduidelijk en onrealistisch is. De Raad is het hier niet mee eens. Zoals reeds uit het vorige randnummer blijkt, past de aanvullende analyse van SumicSid juist uitstekend bij de Nederlandse situatie in tegenstelling tot het oorspronkelijke onderzoek. Immers, de aanvullende studie is geënt op de Nederlandse situatie waarin de kosten die voortvloeien uit bepaalde activa efficiënt zijn beschouwd en de Raad de kosten heeft gestandaardiseerd volgens bepaalde normen. Het alternatief dat Continuon voorstelt wordt dus precies gevormd door de onderzoeken van SumicSid: de juiste benchmark op de juiste kosten van TenneT.
125. Continuon stelt voor om per kostencategorie van TenneT vast te stellen wat een realistische kostenontwikkeling en efficiëntiedoelstelling is en deze vervolgens toe te passen. De Raad stelt vast dat dit niet nodig is. De Raad merkt ten eerste op dat het niet uit maakt of de Raad per kostencategorie de kostenontwikkeling en efficiëntiedoelstelling bepaald of voor alle kosten⁵⁷ deze ontwikkeling en efficiëntiedoelstelling vaststelt. Immers, de kostenontwikkeling en de efficiëntiedoelstelling voor alle kosten zou gelijk moeten zijn aan de gewogen som van de kostenontwikkeling en efficiëntiedoelstelling per kostencategorie. Ten tweede stelt de Raad vast dat hij reeds beschikt over de benodigde informatie om de kostenontwikkeling en de efficiëntiedoelstelling te bepalen voor TenneT. De onderzoeken van SumicSid kunnen worden gebruikt om de efficiëntie van de kosten van TenneT te bepalen. Voor de kosten die samenhangen met de recentelijk overgedragen HS-netten en de aanmerkelijke investeringen heeft de Raad hiervoor reeds uitvoerig in randnummers 121 en 122 gemotiveerd waarom het niet mogelijk is om de efficiëntie van deze kosten te bepalen voor onderhavig besluit. De

⁵³ SumicSid 2006b.

⁵⁴ Deze kosten zijn ook in SumicSid 2006a buiten beschouwing gelaten, omdat deze kosten kwalificeerden als objectief landelijk verschil.

⁵⁵ Deze kosten zijn buiten beschouwing gelaten in SumicSid 2006a, omdat deze sterk verschilden per TSO zonder dat SumicSid hier een verklaring voor had.

⁵⁶ Hierbij doelt de Raad onder meer op de WACC en de gestandaardiseerde afschrijvingstermijnen.

⁵⁷ Vanzelfsprekend doelt de Raad hier op de kosten met uitzondering van de kapitaalkosten die betrekking hebben op de activa tot en met het jaar 2000.

verwachte productiviteitsverandering is af te leiden uit het rapport van Europe Economics⁵⁸. De Raad acht het derhalve niet nodig om per kostencategorie deze parameters vast te stellen. Er is ook geen sprake van strijd met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

126. Samenvattend is de Raad van mening dat hij bij de toepassing van de uitkomsten van de aanvullende analyse van SumicSid zorgvuldig te werk is gegaan. De Raad stelt vast dat de aanvullende analyse van SumicSid een passende en juiste benchmark is in het kader van de reguleringssystematiek van TenneT. De Raad merkt daarnaast op dat het niet mogelijk is geweest om de efficiëntie van TenneT op de overige kostencategorieën vast te stellen.

Conclusie "SumicSid onderzoek is onjuiste benchmark"

127. Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 16 "SumicSid onderzoeken niet zorgvuldig uitgevoerd"

128. TenneT is van mening dat SumicSid zijn onderzoeken niet zorgvuldig heeft uitgevoerd. TenneT geeft daarbij aan dat er sprake is van niet gevalideerde gegevens en geen heldere datadefinities. TenneT is van mening dat de Raad gebruik moet maken van vergelijkbare, gevalideerde gegevens.

Reactie "SumicSid onderzoeken niet zorgvuldig uitgevoerd"

129. De Raad heeft reeds in het besluit van 5 september 2006⁵⁹ uitvoerig gemotiveerd waarom hij van mening is dat in het onderzoek sprake is van eenduidige definities en van voldoende gevalideerde data. De Raad verwijst hier naar en beschouwt deze passages hierbij als ingelast. Kortom, de Raad is van mening dat in het onderzoek eenduidige definities en voldoende gevalideerde data zijn gehanteerd.

Conclusie " SumicSid onderzoeken niet zorgvuldig uitgevoerd"

130. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 17 "TenneT moet worden vergeleken met het gemiddelde"

131. TenneT is van mening dat de Raad TenneT ten onrechte vergelijkt met de best presterende TSO. Volgens TenneT druist dit in tegen de uitgangspunten van de E-wet en maakt dit het voor TenneT moeilijker om extra rendement te behalen. TenneT zou moeten worden vergeleken met het gemiddelde efficiëntieniveau, zoals dat bij de regionale netbeheerders elektriciteit het geval is. Volgens TenneT vloeit bovendien niet voort uit artikel 4 van de Verordening dat TenneT met de meest efficiënte TSO('s) moet worden vergeleken.

Reactie "TenneT moet worden vergeleken met het gemiddelde"

132. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT. De Raad is van opvatting dat hij thans TenneT nog moet vergelijken met de best presterende TSO. Dit vloeit voort uit het doel en de strekking van de E-wet. Bovendien is dit niet strijdig met artikel 4 van de Verordening.

⁵⁸ Europe Economics, *Research into Productivity Growth in Electricity Transmission and Other Sectors*, 2006, www.energiekamer.nl (hierna: Europe Economics 2006).

⁵⁹ De Raad wijst in dit verband op randnummer 167 van Bijlage D van het besluit van 5 september 2006.

De Raad is bovendien van mening dat dit niet inconsistent is met de reguleringssystematiek van de regionale netbeheerders elektriciteit. De Raad licht dit hieronder nader toe.

133. Zoals de Raad reeds in onderhavig besluit⁶⁰ heeft uitgelegd, moeten de tarieven die TenneT in rekening brengt op grond van artikel 4 van de Verordening een afspiegeling vormen van de werkelijk gemaakte kosten, voor zover deze overeenkomen met die van een efficiënte en structureel vergelijkbare netbeheerder. De Raad heeft reeds in zienswijzen 14 en 15 uitvoerig gemotiveerd waarom hij van mening is dat de onderzoeken van SumicSid hier een goede basis voor vormen.
134. TenneT is van mening dat uit de bewoording van artikel 4 van de Verordening niet blijkt dat TenneT moet worden vergeleken met de meest efficiënte netbeheerder. De Raad stelt vast dat het meningsverschil met TenneT gaat over de interpretatie van de zinsnede "een efficiënte [...] netbeheerder" uit dit artikel. De Raad is het eens met TenneT dat uit artikel 4 van de Verordening niet duidelijk blijkt of het gaat om een vergelijking met de meest efficiënte netbeheerder of dat een vergelijking met de gemiddelde prestaties ook voldoet aan dit artikel. Beide interpretaties zijn mogelijk op grond van artikel 4 van de Verordening. De Raad is van mening dat artikel 4 van de Verordening de Raad hier een zekere mate van beoordelingsvrijheid toekent. Dit betekent dat de vergelijking van TenneT met de best presterende TSO niet strijdig is met deze verordening, mits de Raad zijn keus hiervoor voldoende motiveert. De Raad wijst in dit verband op de navolgende randnummers. Daarnaast merkt de Raad op dat hij de passage hierover in het besluit heeft genuanceerd.
135. TenneT stelt vervolgens dat hij moet worden vergeleken met de gemiddelde prestaties van de TSO's net als bij de regionale netbeheerders elektriciteit het geval is. De Raad is het hier niet mee eens. TenneT merkt weliswaar terecht op dat de regionale netbeheerders elektriciteit worden vergeleken met het sectorgemiddelde, maar de Raad is van mening dat dit niet automatisch betekent dat TenneT ook met het Europees gemiddelde moet worden vergeleken. De Raad stelt dan ook vast dat het terecht is dat de efficiëntie van TenneT in onderhavig besluit wordt vergeleken met de best presterende TSO. De Raad werkt dit in de volgende randnummers nader uit.
136. De Raad heeft in het besluit van 29 augustus 2008 inderdaad gemotiveerd waarom hij van mening is dat een vergelijking van de regionale netbeheerders elektriciteit met het sectorgemiddelde beter past bij het doel en de strekking van de E-wet dan een vergelijking met het best presterende bedrijf. Echter, zoals de Raad ook in dat besluit en reeds in het besluit van 5 september 2006⁶¹ uitvoerig heeft toegelicht, is dit pas mogelijk sinds de derde reguleringsperiode bij de regionale netbeheerders elektriciteit. De reguleringssystematiek voor de regionale netbeheerders elektriciteit is namelijk gebaseerd op de gedachte dat de regionale netbeheerders op den duur dezelfde inkomsten per eenheid output in rekening brengen. Ook de wetgever is van mening dat het van belang is dat de kostenverschillen die aan het begin van de regulering bestonden eerst moeten worden weggewerkt door de netbeheerders. De Raad heeft de regionale netbeheerders elektriciteit daarom zes jaar lang

⁶⁰ Zie ook paragraaf 5.2 en paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

⁶¹ Zie randnummers 174 tot en met 178 van Bijlage D bij het besluit van 5 september 2006.

(de eerste en de tweede reguleringsperiode) via de *x*-factor gestimuleerd om deze verschillen weg te werken. Met ingang van de derde reguleringsperiode (het jaar 2007) is het daarom voor de Raad mogelijk geworden om bij de regionale netbeheerders elektriciteit de prestaties van een individuele netbeheerder te vergelijken met het (gewogen) gemiddelde van alle prestaties van regionale netbeheerders elektriciteit samen⁶².

137. Dezelfde filosofie past de Raad ook toe bij de reguleringsystematiek van de TenneT. Dit betekent dat TenneT eerst via de *x*-factor wordt gestimuleerd om de historische verschillen tussen TenneT en de best presterende TSO weg te werken. Dit is in lijn met hetgeen de Minister heeft toegelicht bij de behandeling van de Wet tot wijziging van de Overgangswet Elektriciteitsproductiesector⁶³. In tegenstelling tot de regionale netbeheerders elektriciteit, heeft de Raad TenneT vier jaar langer de tijd gegeven om deze verschillen weg te werken. Dat betekent dat TenneT komende reguleringsperiode nog wordt gestimuleerd om deze verschillen weg te werken via de reguleringsystematiek. De Raad concludeert dat de reguleringsystematiek van TenneT derhalve consistent is met de reguleringsystematiek van de regionale netbeheerders elektriciteit.
138. De Raad merkt tot slot op dat het ook redelijk is om TenneT te vergelijken met de efficiënte TSO's nu een groot deel van de kosten (mastschilderkosten, administratieve kosten en de kapitaalkosten die betrekking hebben op de investeringen tot en met 2000) buiten beschouwing is gelaten. De redenen om deze kosten buiten beschouwing te laten zijn reeds beschreven in onderhavig besluit⁶⁴. De efficiëntie van TenneT is derhalve gemeten over een relatief kleine kostenbasis. Daarom acht de Raad het redelijk om TenneT te vergelijken met de best presterende TSO en niet met het Europees gemiddelde.
139. Samenvattend blijft de Raad van mening dat hij TenneT moet vergelijken met de best presterende TSO. Dit is niet strijdig met artikel 4 van de Verordening. De Raad is bovendien van mening dat dit niet inconsistent is met de reguleringsystematiek van de regionale netbeheerders elektriciteit.

Conclusie "TenneT moet worden vergeleken met het gemiddelde"

140. De zienswijze heeft niet geleid tot een inhoudelijke wijziging van het besluit. Wel heeft de passage over artikel 4 van de Verordening in het besluit genuanceerd.

Zienswijze 18 "partiële kostenbenchmark in plaats van totale kostenbenchmark"

141. TenneT is van mening dat de Raad door gebruik te maken van een totale kostenbenchmark geen rekening houdt met de hoge mate van efficiëntie van TenneT op de operationele kosten. Volgens TenneT is TenneT 40% efficiënter op de operationele kosten dan het Europees gemiddelde. TenneT meent dat daarom de Raad de goede score op de efficiëntie van de operationele kosten van TenneT moet betrekken in de efficiëntieparameter.

⁶² Zie het besluit van 27 juni 2006 met kenmerk 102135/46, www.energiekamer.nl (hierna: besluit van 27 juni 2006), en het besluit van 29 augustus 2008.

⁶³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2002–2003, 28 174, nr. 28, p. 13.

⁶⁴ Zie paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

Reactie "partiële kostenbenchmark in plaats van totale kostenbenchmark"

142. De Raad is het oneens met TenneT dat de Raad gebruik moet maken van een partiële kostenbenchmark. Ten eerste is de Raad, net als SumicSid, van mening dat dit miskent dat er sprake is van een uitruil tussen kapitaalkosten en operationele kosten. Ten tweede is de Raad van mening dat de Raad de, volgens TenneT, goede score op de operationele kosten reeds betreft in de vaststelling van de efficiëntieparameter. De Raad licht dit hieronder nader toe.
143. TenneT is van mening dat de Raad rekening moet houden met de score van TenneT op de partiële kostenbenchmark voor operationele kosten. De Raad is het hier niet mee eens. Ook SumicSid is hier op tegen⁶⁵. SumicSid geeft onder meer aan dat gebruik maken van verschillende benchmarks voor kapitaalkosten en operationele kosten er toe kan leiden dat een TSO wordt vergeleken met een bedrijf dat in werkelijkheid nooit zou kunnen bestaan. De Raad is het hier mee eens. Daarnaast is de Raad van mening dat een partiële benchmark zoals TenneT voorstelt, miskent dat er sprake is van een uitruil tussen kapitaalkosten en operationele kosten. Door een netwerk van relatief hoge kwaliteit (dus veel kapitaalkosten) te plaatsen kan een netbeheerder heel efficiënt lijken op de operationele kosten, doordat de onderhoudskosten van een dergelijk netwerk naar verwachting laag zullen zijn. Het omgekeerde is ook mogelijk. Om dit soort problemen te voorkomen heeft de Raad, in lijn met het advies van SumicSid, besloten om gebruik te maken van de totale kostenbenchmark.
144. De Raad merkt daarnaast op dat de totale kostenbenchmark reeds rekening houdt met alle kosten van de TSO's, dus ook met de operationele kosten van TenneT. Dat betekent dat in deze benchmark is meegewogen hoe efficiënt TenneT is op de operationele kosten. De efficiëntieparameter is vervolgens hierop gebaseerd. De Raad meent dat hij daarmee reeds rekening houdt in de efficiëntieparameter met de volgens TenneT "goede" score op de efficiëntie van de operationele kosten.
145. Voor de volledigheid merkt de Raad nog het volgende op inzake de vergelijking van de operationele kosten. TenneT stelt dat de kapitaalkosten die verband houden met de investeringen tot 2001 de onderzoeksresultaten domineren. De Raad is het hier niet mee eens. De Raad heeft immers deze kosten juist door SumicSid uit het aanvullende onderzoek⁶⁶ laten halen, omdat de Raad deze kosten als efficiënt beschouwt sinds de tweede reguleringsperiode. TenneT gaat daarnaast bij de partiële kostenbenchmarkvergelijking ten onrechte uit van een vergelijking met het Europees gemiddelde. Zoals de Raad reeds in het besluit⁶⁷ en in de zienswijzen hiervoor uitvoerig heeft gemotiveerd, dient TenneT te worden vergeleken met de best presterende TSO. Daarbij stelt de Raad vast dat TenneT volgens de onderzoeken van SumicSid niet de meest efficiënte TSO is.
146. Samenvattend stelt de Raad vast dat het hanteren van een totale kostenbenchmark recht doet aan de situatie bij een netbeheerder. Dit wordt bevestigd door SumicSid. Daarnaast is de Raad van mening dat de Raad de, volgens TenneT, goede score op de operationele kosten reeds betreft in de vaststelling van de efficiëntieparameter.

⁶⁵ P. 15 e.v. van SumicSid 2006a.

⁶⁶ SumicSid 2006b.

⁶⁷ Zie paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

Conclusie "partiële kostenbenchmark in plaats van totale kostenbenchmark"

147. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 19 "pas efficiëntieparameter aan voor ontwikkelingen sinds 2003"

148. TenneT stelt dat het niet correct is dat de Raad de efficiëntieparameter niet corrigeert voor de ontwikkelingen die zich sinds het jaar 2003 (het peiljaar van de SumicSid onderzoeken) hebben voorgedaan. Zo is het volgens TenneT ten eerste niet logisch om deze parameter toe te passen op investeringen die nadien zijn gerealiseerd, omdat de efficiëntie hiervan niet is onderzocht. Ten tweede merkt TenneT op dat TenneT al een deel van de efficiëntieverbetering op de operationele kosten reeds heeft gerealiseerd in de periode die loopt van het jaar 2004 tot en met het jaar 2006. Tot slot vindt TenneT het inconsistent dat de Raad net als in de derde reguleringsperiode de efficiëntieparameter op 80% vaststelt.

Reactie "pas efficiëntieparameter aan voor ontwikkelingen sinds 2003"

149. De Raad is het niet eens met TenneT dat de Raad geen rekening houdt met de ontwikkelingen sinds 2003. De Raad stelt allereerst vast dat het inherent is aan een periodieke evaluatie van de prestaties van netbeheerders dat sommige informatie met vertraging beschikbaar komt. Dit geldt ook voor de onderzoeken van SumicSid. Daarnaast baseert de Raad het efficiënte kosteneindpunt op de kosten uit het meest recente jaar, in casu het jaar 2006, en heeft de Raad de resultaten van de SumicSid onderzoeken opwaarts gecorrigeerd om rekening te houden met het feit dat TenneT efficiënter is geworden op de kosten⁶⁸. De Raad houdt dus wel degelijk rekening met kostenontwikkelingen die zich sinds het jaar 2003 hebben voorgedaan. De Raad acht het tot slot niet inconsistent dat de Raad de efficiëntieparameter vaststelt op dezelfde waarde als in de vorige reguleringsperiode, omdat zowel de derde als vierde reguleringsperiode hetzelfde jaar, te weten het jaar 2010, als eindpunt voor de efficiënte kosten hanteert. De Raad licht dit hieronder nader toe.
150. Alvorens in te gaan op de zienswijze van TenneT merkt de Raad ten overvloede nogmaals op dat hij op grond van de E-wet en de Verordening wettelijk verplicht is om de prestaties van TenneT te vergelijken met de prestaties van efficiënte en structureel vergelijkbare TSO's. De Raad wijst in dit verband onder andere op paragraaf 8.1.3.2 van het besluit en de voorgaande zienswijzen. Het is dus geen optie om de prestaties van TenneT niet te vergelijken met die van andere TSO's. Kortom, de Raad is wettelijk verplicht om gebruik te maken van een instrument zoals deze benchmark om de mate van efficiëntie van TenneT te bepalen.
151. TenneT stelt in zijn zienswijze dat het niet correct is dat de Raad de efficiëntieparameter niet corrigeert voor de ontwikkelingen die zich sinds het jaar 2003 (het peiljaar van de internationale TSO benchmark) hebben voldaan. TenneT vindt het daarbij vreemd dat de Raad deze parameter toepast op investeringen die nadien zijn gerealiseerd en merkt TenneT op dat hij al een deel van de efficiëntieverbetering op de operationele kosten heeft gerealiseerd. De Raad deelt de visie van TenneT niet. De Raad licht dit hieronder nader toe.

⁶⁸ Zie paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

152. De Raad merkt ten eerste op dat het inherent is aan een periodieke evaluatie van de prestaties van netbeheerders dat sommige informatie met vertraging beschikbaar komt. Dit geldt niet alleen voor deze onderzoeken, maar ook voor de onderzoeken die de Raad gebruikt om de efficiëntie van de regionale netbeheerders te onderzoeken⁶⁹. In zoverre is het dus niet vreemd dat de Raad gebruik maakt van een benchmarkonderzoek dat gebaseerd is op data van enkele jaren geleden.
153. De Raad had overigens graag gebruik gemaakt van recentere gegevens, zoals die thans worden gebruikt in het nieuwe onderzoek van SumicSid naar de efficiëntie van TSO's. Dit onderzoek is echter nog niet gereed. De Raad acht het niet redelijk en ook niet zorgvuldig om te wachten tot de resultaten van dit onderzoek gereed zijn, alvorens onderhavig besluit vast te stellen. Vooral niet nu de vierde reguleringsperiode officieel reeds is begonnen en tot op heden nog onbekend is wanneer de resultaten van dit nieuwe onderzoek beschikbaar komen en bruikbaar zijn in de reguleringsystematiek.
154. De Raad stelt bovendien vast dat zowel in het besluit van 5 september 2006 als in het besluit van 23 september 2003 en het besluit van 12 november 2003 dezelfde methodiek is gehanteerd als in dit besluit. Ook in die besluiten is de efficiëntie van TenneT gebaseerd op een benchmark onderzoek dat gebaseerd was op data uit voorgaande jaren. Tegen de methodiek zoals die is neergelegd in die besluiten is TenneT nimmer in beroep is gegaan. De Raad merkt hierbij verder op dat het besluit van 5 september 2006 zelfs is gebaseerd op dezelfde onderzoeken als de Raad nu hanteert. Dat is ook logisch nu onderhavig besluit een groot gedeelte (jaren 2008, 2009 en 2010) van de periode van de derde reguleringsperiode, voor de Won inperking, beslaat.
155. Tot slot merkt de Raad op dat hij wel degelijk rekening houdt met de ontwikkelingen die zich sinds het jaar 2003 hebben voorgedaan. Zo heeft de Raad rekening gehouden met het feit dat de onderzoeken van SumicSid hebben plaatsgevonden over het jaar 2000 tot en met het jaar 2003 en TenneT sinds die tijd efficiënter heeft kunnen worden op de onderzochte kosten. De Raad heeft daarom de bandbreedte van de efficiëntieparameter, die volgens het benchmarkonderzoek tussen 0,6 en 0,8 dient te liggen, opwaarts gecorrigeerd naar 0,7 à 0,9. Vervolgens heeft de Raad de hoogte van de efficiëntieparameter vastgesteld op het midden van de bandbreedte, te weten 0,8⁷⁰. Daarnaast baseert de Raad het efficiënte kosteneindpunt op basis van de kostengegevens uit het meest recente jaar, in casu het jaar 2006, in plaats van het jaar 2003. Dit heeft als voordeel voor TenneT dat de kosten van investeringen die in de periode die loopt van het jaar 2003 tot en met het jaar 2006 zijn gemaakt en recente ontwikkelingen in de operationele kosten van TenneT worden meegenomen in dit eindpunt.

⁶⁹ De efficiëntie en productiviteit van de regionale netbeheerders is voor de periode die loopt van het jaar 2008 tot en met het jaar 2010 gebaseerd op gegevens uit de jaren 2003, 2004, 2005 en 2006. Het is hier mogelijk om uit te gaan van recentere data, omdat dit Nederlandse bedrijven betreft en de Raad ten aanzien van al deze bedrijven vergaande bevoegdheden heeft om de benodigde informatie op te vragen. Voor de onderzoeken van SumicSid geldt dat niet. De Raad is hier afhankelijk van de medewerking en bevoegdheden van toezichthouders in andere landen én van de medewerking van de desbetreffende TSO's. De Raad kan deze medewerking niet afdwingen.

⁷⁰ Zie paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

De Raad is van mening dat hij hiermee voldoende rekening heeft gehouden met de ontwikkelingen die zich sinds het jaar 2003 hebben voorgedaan.

156. Ten aanzien van de stelling van TenneT dat het inconsistent is dat de Raad net als in de derde reguleringsperiode de efficiëntieparameter op 0,8 vaststelt, stelt de Raad vast dat de derde en de vierde reguleringsperiode hetzelfde eindpunt hanteren en grosso modo dezelfde periode bestrijken. Bovendien merkt de Raad op dat als de Won niet in werking was getreden de parameter gedurende de gehele periode van het jaar 2007 tot en met het jaar 2010 eveneens op 0,8 was vastgesteld. Tot slot stelt de Raad vast dat de efficiëntie van TenneT op hetzelfde onderzoek is gebaseerd als in de derde reguleringsperiode en de Raad de waarde van de efficiëntieparameter reeds heeft gecorrigeerd voor ontwikkelingen die zich sinds het jaar 2003 hebben voorgedaan (zie vorig randnummer). De Raad vindt het dus niet vreemd dat hij dezelfde waarde voor de efficiëntieparameter hanteert.

Conclusie "pas efficiëntieparameter aan voor ontwikkelingen sinds 2003"

157. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

4.1.3 Stap 3: Bepalen van het efficiënte kostenniveau in 2010

158. De Raad behandelt hier de zienswijzen die betrekking hebben op het bepalen van de efficiënte kosten van TenneT in het jaar 2010. De zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit.

Zienswijze 20 "geen frontiershift op kapitaalkosten"

159. TenneT is van mening dat het toepassen van een frontiershift niet logisch verenigbaar is met omzetregulering. Er worden twee redenen aangedragen:
- Lagere kosten door een efficiëntere samenstelling van de activa worden al doorgegeven in de vorm van lagere tarieven omdat de kapitaallasten dan lager zijn. Aanpassingen in het activabestand werken direct door in de prijzen.
 - De tarieven worden gecorrigeerd voor volumewijzigingen. TenneT is van mening dat een frontiershift alleen kan worden toegepast op de operationele kosten. Volgens TenneT ondersteunt Europe Economics dit punt in haar rapport: "It is notable that the main focus of the application of efficiency factors in regulatory decisions had been on operating expenditure."⁷¹ Naar mening van TenneT had de Raad niet zonder motivering van het door haarzelf gevraagde advies van Europe Economics mogen afwijken.

Reactie "geen frontiershift op kapitaalkosten"

160. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT dat de toepassing van de frontiershift niet logisch verenigbaar is met omzetregulering. De Raad licht dit als volgt toe.
161. TenneT merkt terecht op dat lagere kosten door een efficiëntere samenstelling van de activa worden doorgegeven in de vorm van lagere tarieven. In tegenstelling tot hetgeen TenneT stelt, gebeurt dit niet direct in de vorm van lagere prijzen. Met onderhavig besluit en het daaruit voortvloeiende *x*-factorbesluit liggen de totale inkomsten van TenneT immers voor

⁷¹ Zie Europe Economics 2006.

drie jaar vast. De Raad beoogt door middel van de frontiershift TenneT een prikkel op te leggen om gedurende deze periode efficiënter te worden teneinde lagere tarieven te realiseren in een volgende periode. Tot slot merkt de Raad op dat de frontiershift is gebaseerd op een veelheid aan factoren die kunnen bijdragen aan een efficiënter beheer en niet enkel op lagere kosten door een efficiëntere samenstelling van de activa.

162. TenneT merkt op dat de frontiershift enkel op operationele kosten kan worden toegepast. Deze opmerking is niet te plaatsen in de context dat de frontiershift is bepaald op basis van de ontwikkeling van de totale kosten van vergelijkbare netwerkbeheerders. Een eenzijdige toepassing op operationele kosten leidt tot een inconsistente uitvoering. De frontiershift is een samengestelde waarde, die is gebaseerd op een veelheid aan factoren die zowel betrekking hebben op operationele kosten als kapitaalkosten. De toepassing van de frontiershift dient in de context van een totale kostenbenadering geplaatst te worden, want zo is deze ook bepaald door Europe Economics⁷². De Raad is niet van mening dat niet wordt afgeweken van het advies van Europe Economics. In de reguleringsystematiek wordt de frontiershift weliswaar separaat vermeld bij elk kostenonderdeel waarop de frontiershift van toepassing is, maar dit wil niet zeggen dat de Raad verlangt dat TenneT op elk van deze onderdelen exact de frontiershift behaalt. Het is aan TenneT om te beslissen op welk deel van de kosten TenneT efficiënter wordt teneinde de (gemiddelde) frontiershift te realiseren.

Conclusie "geen frontiershift op kapitaalkosten"

163. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 21 "een lagere Frontiershift"

164. TenneT is van mening dat de te verwachten frontiershift lager is dan de door de Raad gehanteerde 2%. Ten eerste vindt TenneT het gemiddelde niet goed uitgerekend, het gemiddelde is 1,75%. Vervolgens stelt TenneT dat uit het rapport van Europe Economics direct blijkt dat de studie van Europe Economics niet zonder meer gebruikt kan worden om de frontiershift vast te stellen. TenneT geeft hierbij diverse redenen aan: de frontiershift bevat ten onrechte nog een inhaalslag voor inefficiëntie (catch up), de loonkosten en onderhoudskosten stijgen sneller dan de inflatie en de frontiershift op reguliere investeringen is lager. TenneT is van mening dat de Raad maximaal een percentage van 1,25% dient te hanteren.
165. Continuon is het niet eens met TenneT dat de frontiershift van 2% te hoog is en op de ondergrens van de door Europe Economics onderkende brandbreedte zou moeten worden vastgesteld, namelijk 1.25%. Het is nodig om bij de vaststelling van de frontiershift de onderliggende kostenontwikkelingen in ogenschouw te nemen.

Reactie "een lagere Frontiershift"

166. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT dat de frontiershift te hoog is vastgesteld. De Raad is het derhalve wel eens met Continuon. De Raad licht dit als volgt toe.

⁷² Idem.

167. De waarde die de Raad hanteert, is onderbouwd in paragraaf 8.1.3.3 van onderhavig besluit. Hieruit blijkt inderdaad dat het niet gaat om het gemiddelde van de bandbreedte van 1,25% tot 2,25% zoals genoemd door Europe Economics⁷³, maar om de waarde van de meest efficiënte TSO's. Europe Economics merkt daarbij op dat als TenneT inefficiënter is dan de best presterende TSO de totale productiviteitsverbetering hoger kan liggen vanwege 'catch-up'-effecten. Dat is echter niet de frontiershift, maar de individuele inhaalslag die TenneT moet maken om even efficiënt te worden als het meest efficiënte bedrijf in de sector⁷⁴. De frontiershift is de productiviteitsontwikkeling die een efficiënt bedrijf kan doormaken in de toekomst. In de frontiershift zoals die uit dit onderzoek voortvloeit zit derhalve geen correctie voor het wegwerken van 'catch-up'-effecten. Ook in de onderzoeken van SumicSid heeft SumicSid hiervoor gecorrigeerd door de frontiershift te bepalen aan de hand van de productiviteitsontwikkeling van de meest efficiënte TSO. Hieruit blijkt dat de frontiershift exclusief catch-up effect is. Bij de bepaling van de frontiershift is derhalve wel rekening gehouden met dit punt.
168. TenneT geeft diverse argumenten met betrekking tot de ontwikkelingen van diverse kostenposten. TenneT gaat er echter aan voorbij dat de Raad een totale kostenbenadering hanteert en geen partiële kostenbenadering. Dezelfde frontiershift wordt toegepast op zowel reguliere als aanmerkelijke investeringen, zowel op operationele kosten als op kapitaalkosten. Het feit dat bepaalde kosten meer of minder potentieel voor efficiëntieverbetering hebben doet daarbij niet terzake. De toepassing van de frontiershift dient in de context van een totale kostenbenadering geplaatst te worden, want zo is deze ook bepaald door Europe Economics⁷⁵. In de reguleringsystematiek wordt de frontiershift weliswaar separaat vermeld bij elk kostenonderdeel waarop de frontiershift van toepassing is, maar dit wil niet zeggen dat de Raad verlangt dat TenneT op elk van deze onderdelen exact de frontiershift behaalt. Het is aan TenneT om te beslissen op welk deel van de kosten TenneT efficiënter wordt teneinde de (gemiddelde) frontiershift te realiseren.
169. Tot slot merkt de Raad op dat dezelfde waarde voor de frontiershift in de vorige reguleringsperiode is gehanteerd. Deze reguleringsperiode was beoogd te eindigen in het jaar 2010, maar door de beheeroverdracht van de HS-netten is de reguleringsperiode beperkt tot enkel het jaar 2007. De Raad is van oordeel dat zich in het jaar 2007 geen ontwikkelingen hebben voorgedaan die leiden tot bijstelling van de waarde. Daarbij komt dat het eindpunt van deze reguleringsperiode gelijk is aan het door de Raad beoogde eindpunt van de vorige reguleringsperiode (voor de beheeroverdracht), namelijk het jaar 2010..
170. Samenvattend is de Raad van mening dat de frontier shift niet te hoog is vastgesteld. De waarde die de Raad is exclusief catch-up effect en houdt rekening met de ontwikkelingen van diverse kostenposten. Immers, deze parameter is gebaseerd op een totale kostenbenadering en niet op een partiële kostenbenadering zoals TenneT lijkt te veronderstellen.

⁷³ Zie Europe Economics 2006.

⁷⁴ De Raad houdt in zijn berekeningen reeds rekening met het feit dat TenneT nog een inhaalslag te maken heeft. Daarvoor maakt de Raad gebruik van de efficiëntieparameter, zie paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

⁷⁵ Zie Europe Economics 2006.

Conclusie "een lagere Frontiershift"

171. Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 22 "frontiershift toepassen op alle kapitaalkosten"

172. Het is VEMW niet duidelijk waarom de frontiershift niet op de kapitaalkosten van de EHS-netten die voortkomen uit investeringen tot en met 2000 wordt toegepast in tegenstelling tot HS-netten. Europe Economics⁷⁶ gaat volgens VEMW in hun studie uit van de "total expected productivity growth" die van toepassing is op alle kosten, en niet slechts een deel daarvan. Door de algemene productiviteitsverbetering van 2% toe te passen op een deel van kosten waarbij een groot deel van de kapitaalskosten buiten beschouwing zijn gelaten, past de Raad volgens VEMW de uitkomst van dit onderzoek inconsequent toe. VEMW is van mening dat de frontiershift op alle kosten moet worden toegepast, inclusief kapitaalskosten en kosten die voortkomen uit aanmerkelijke investeringen.

Reactie "frontiershift toepassen op alle kapitaalkosten"

173. De Raad is het niet eens met de zienswijze van VEMW dat de frontiershift op alle kosten moet worden toegepast. De Raad licht dit als volgt toe.

174. De Raad merkt op dat er inderdaad geen frontiershift wordt toegepast op de kapitaalkosten van investeringen in de EHS-netten tot en met het jaar 2000. De reden hiervoor is dat zowel in het besluit van 23 september 2003 als in het besluit van 5 september 2006 de Raad heeft geconcludeerd dat ten aanzien van de investeringen tot en met 2000 niet eenduidig kon worden vastgesteld of deze inefficiënt waren. De Raad heeft daarom gemeend deze investeringen als efficiënt te moeten beschouwen. Ook heeft de Raad haar voornemen geuit dat vanwege consistentie en zorgvuldigheid de Raad de investeringen tot en met 2000 ook in onderhavige periode als efficiënt zal beschouwen⁷⁷. Dat betekent concreet dat er geen frontiershift op deze kapitaalkosten zal worden toegepast⁷⁸. Overigens past de Raad wel een frontiershift toe op nieuwe investeringen die dienen ter vervanging van investeringen die tot en met 2000 zijn gedaan. Deze investeringen zijn namelijk gedaan in jaren waarin de Raad TenneT reeds reguleerde.

Conclusie "frontiershift toepassen op alle kapitaalkosten"

175. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

⁷⁶ Idem.

⁷⁷ Zie paragraaf 8.1.4.2 en 8.1.4.3 van onderhavig besluit.

⁷⁸ De Raad past ook geen efficiëntieparameter toe op deze kosten, zie paragraaf 8.1.4.2 van onderhavig besluit.

4.2 EHS-netten

176. In deze paragraaf gaat de Raad in op de zienswijzen die zijn ingediend bij het onderdeel van de reguleringsystematiek dat ziet op de EHS-netten (paragraaf 8.2 uit het besluit). Dit betreft zienswijzen die zien op stap 1 (het bepalen van het huidige kostenniveau; paragraaf 4.2.1) en op stap 2 (het bepalen van het efficiënte kostenniveau; paragraaf 4.2.2).

4.2.1 Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau

177. De Raad behandelt hier de zienswijze over de kapitaalkosten (paragraaf 8.2.1.1 van onderhavig besluit). Deze zienswijze heeft niet geleid tot een inhoudelijke wijziging van onderhavig besluit. Wel heeft de Raad de verwijzingen in de tekst van onderhavig besluit gecorrigeerd.

Zienswijze 23 "kosten vermogenshuishouding en transportbeperkingen buiten scope"

178. Continuon merkt in haar zienswijze op dat de verwijzing in randnummer 53 van het ontwerpbesluit niet klopt en refereert vervolgens aan de randnummers die wel betrekking hebben op de kosten voor spannings- en blindvermogenhuishouding. Continuon stelt vervolgens dat de kosten voor handhaving van de spannings- en blindvermogenhuishouding en de kosten voor het oplossen van transportbeperkingen in het vervolg van het methodebesluit niet meer voorkomen. Continuon neemt daarom aan dat deze kosten onderdeel vormen van de kosten voor systeemdiensten.

Reactie "kosten vermogenshuishouding en transportbeperkingen buiten scope"

179. De Raad is het eens met de zienswijze van Continuon dat de verwijzing in randnummer 53 van het ontwerpbesluit van 28 mei 2008 niet klopte. De Raad heeft dit gecorrigeerd in onderhavig besluit.
180. De Raad is het echter niet eens met de conclusie van Continuon dat kosten voor spannings- en blindvermogenshuishouding en kosten voor het oplossen van transportbeperkingen onderdeel vormen van de kosten voor systeemdiensten (en daarmee dus buiten de scope van onderhavig besluit vallen). In de randnummers waaraan Continuon refereert staat dat de kosten voor overige transporttaken met betrekking tot de EHS-netten mede bestaan uit de kosten voor inkoop van energie en vermogen. Hierbij wordt verwezen naar artikel 3.2 van de TarievenCode Elektriciteit⁷⁹. Vervolgens wordt in het besluit concreet genoemd welke kosten dit zijn, conform artikel 3.2 van de TarievenCode. De kosten bestaan onder andere uit kosten voor handhaving van de spannings- en blindvermogenhuishouding en de kosten voor het oplossen van transportbeperkingen. De Raad is derhalve van mening dat voldoende duidelijk is dat de reguleringsystematiek van de kosten voor spannings- en blindvermogenshuishouding onderdeel zijn van onderhavig besluit en geen onderdeel vormen van de kosten voor systeemdiensten.

⁷⁹ Zie www.energiekamer.nl.

Reactie "kosten vermogenshuishouding en transportbeperkingen buiten scope"

181. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een inhoudelijke wijziging van onderhavig besluit. Wel heeft de Raad de verwijzingen in onderhavig besluit gecorrigeerd.

4.2.2 Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau

182. De Raad behandelt hier de zienswijze over de bepaling van de efficiënte economische kosten van de EHS-netten (paragraaf 8.2.3 van onderhavig besluit). Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit.

Zienswijze 24 "herhaalde beoordeling van efficiëntie "

183. TenneT merkt in haar zienswijze op dat de beoordeling van de efficiëntie van investeringen altijd eenmalig dient plaats te vinden. In voorgaande besluiten is al een gedeelte van het nieuwe deel van de activabasis beoordeeld op efficiëntie. Derhalve zou de Raad, volgens TenneT, de GAW voor investeringen uit 2001 en 2002, na vermenigvuldiging van de efficiëntieparameter, toe moeten voegen aan het oude deel van de activabasis. Op deze manier krijgt TenneT de zekerheid dat haar investeringen niet herhaaldelijk worden beoordeeld op efficiëntie. Volgens TenneT kan zij hierdoor de investeringen terugverdienen; hetgeen, aldus TenneT, cruciaal is voor een gezonde financiële bedrijfsvoering.

Reactie "herhaalde beoordeling van efficiëntie"

184. De Raad is het niet eens met de zienswijzen van TenneT. De Raad licht dit als volgt toe.
185. Ten eerste stelt de Raad vast dat thans geen sprake is van een herhaalde beoordeling. In het besluit van van 23 september 2003, waaraan TenneT in haar zienswijze refereert, staat expliciet⁸⁰ dat de efficiëntieparameter voor de kapitaalkosten met betrekking tot de investeringen van na het jaar 2000 in die reguleringsperiode op 1 is gesteld omdat de destijds beschikbare benchmarkresultaten enkel gebaseerd waren op gegevens tot en met het jaar 2000. In de derde reguleringsperiode waren er wel benchmarkresultaten beschikbaar en paste de Raad voor het eerst alsnog een efficiëntieparameter op de kapitaalkosten van de jaren 2001 tot en met 2005⁸¹. Voor de kosten van die jaren hanteert de Raad in onderhavige periode dezelfde efficiëntieparameter en derhalve hetzelfde efficiënte kostenniveau. Van een herhaaldelijke beoordeling is derhalve in onderhavig methodebesluit geen sprake.
186. Ten tweede merkt de Raad op dat de efficiëntieparameter de mate van efficiëntie van de totale kosten van TenneT weergeeft en niet specifiek de mate van efficiëntie van een bepaalde investering. Indien de Raad al een aanpassing van de GAW hiervoor zou overwegen, dan zou deze aanpassing niet moeten geschieden op basis van de algemene efficiëntieparameter maar zouden er per kostensoort en wellicht zelfs per investering een efficiëntieparameter moeten worden vastgesteld. De Raad beschikt thans niet over deze informatie. De Raad merkt in dit verband op dat hij van mening is dat het corrigeren van de GAW hiervoor de reguleringssystematiek van TenneT nodeloos vertroebelt. De GAW is immers gebaseerd op de historische aanschafwaarde van de investeringen. Een aanpassing hiervan voor de mate

⁸⁰ Zie randnummer 20 van Bijlage B bij het besluit van 23 september 2003.

⁸¹ Zie het besluit van 5 september 2006.

van (in)efficiëntie vertroebelt deze waarde. De Raad meent dan ook dat de aanpassing die TenneT voorstelt niet mogelijk is en de transparantie van de reguleringssystematiek niet ten goede komt.

187. Ten derde merkt de Raad nog op dat onderhavig besluit enkel ziet op de reguleringsperiode tot en met het jaar 2010. De Raad is het daarom ook niet eens met de stelling van TenneT dat voorgestelde aanpassing bijdraagt aan de door haar beoogde zekerheid.
188. Tot slot stelt de Raad vast dat de reguleringssystematiek TenneT in beginsel in staat stelt om investeringen, voor zover deze efficiënt zijn, terug te verdienen. Dit is immers één van de uitgangspunten van onderhavig besluit. De aanpassing van de GAW is vanuit deze optiek derhalve ook niet nodig.
189. Kortom, er is geen sprake van een herhaaldelijke beoordeling van de mate van efficiëntie van de reeds gedane investeringen. Daarnaast is de Raad van mening dat het niet mogelijk is om de GAW te corrigeren voor de mate van efficiëntie en dat dit bovendien de transparantie van dit besluit niet ten goede zou komen. Ten derde merkt de Raad op dat deze aanpassing ook niet zou bijdragen aan de door TenneT beoogde zekerheid. Tot slot stelt de Raad vast dat de reguleringssystematiek in het algemeen TenneT in staat stelt om investeringen terug te verdienen. De aanpassing is derhalve vanuit die optiek ook niet nodig.

Conclusie "herhaalde beoordeling van efficiëntie"

190. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

4.3 HS-netten

191. In deze paragraaf gaat de Raad in op de zienswijzen die zijn ingediend bij het onderdeel van de reguleringssystematiek dat ziet op de HS-netten (paragraaf 8.3 uit onderhavig besluit). De Raad gaat hierbij achtereenvolgens in de op de omvang van de beheeroverdracht (paragraaf 4.3.1), de correctie van de begininkomsten als gevolg van de beheeroverdracht (paragraaf 4.3.2) en de wijze waarop de Raad de efficiënte kosten voor de HS-netten heeft bepaald (paragraaf 4.3.3).

Zienswijze 25 "beoordeling besluit niet mogelijk door ontbreken data HS-netten"

192. TenneT geeft aan het besluit niet volledig te kunnen beoordelen, omdat de data met betrekking tot de overgedragen HS-netten op het moment van terinzagelegging van het ontwerpbesluit niet bekend zijn bij TenneT.

Reactie "beoordeling besluit niet mogelijk door ontbreken data HS-netten"

193. De Raad is van mening dat de data met betrekking tot het beheer van de HS-netten niet noodzakelijk zijn om de methode volledig te kunnen beoordelen. De Raad wijst er tevens op dat de wettelijke grondslagen voor onderhavig besluit voor de Raad geen verplichtingen bevatten om bepaalde data te publiceren. De Raad is dus niet gehouden data met betrekking tot de overgedragen HS-netten in het besluit op te nemen. De Raad publiceert in het kader van dit besluit vanzelfsprekend wel de documenten en adviezen die redelijkerwijs nodig zijn

voor de beoordeling van het besluit, uiteraard voor zover geldend recht zich daartegen niet verzet.

Conclusie "beoordeling besluit niet mogelijk door ontbreken data HS-netten"

194. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

4.3.1 Omvang van de beheeroverdracht

195. De Raad behandelt hier de zienswijzen die zijn ingediend over de omvang van de beheeroverdracht van de HS-netten (zie paragraaf 8.3.1 van onderhavig besluit). Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 26 "geen omzetregulering HS/MS-transformatoren"

196. Stedin stelt dat, nu vaststaat dat de HS/MS-transformatoren (die hoogspanning naar middenspanning transformeren) geen deel uitmaken van het HS-net, op deze transformatoren geen omzetregulering dient te worden toegepast, maar dezelfde reguleringssystematiek als voor de regionale netbeheerders elektriciteit. Dit betekent tevens dat een kwaliteitsterm van toepassing is, alsmede dat geen nacalculatie in de zin van artikel 41d, eerste lid van de E-wet plaatsvindt.

Reactie "geen omzetregulering HS/MS-transformatoren"

197. De Raad is het niet eens met de zienswijze van Stedin. De Raad is van mening dat de transformatoren óf tot het net van TenneT behoren óf tot dat van de regionale netbeheerders elektriciteit. De transformatoren worden niet separaat gereguleerd, zodat op de transformatoren ook geen separate reguleringssystematiek van toepassing is. Indien TenneT in haar hoedanigheid van beheerder van het landelijk hoogspanningsnet transformatoren HS/MS beheert, acht de Raad daarop dan ook omzetregulering als bedoeld in artikel 41d, tweede lid van de E-wet van toepassing.

Conclusie "geen omzetregulering HS/MS-transformatoren"

198. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 27 "neutraliteit als randvoorwaarde "

199. VEMW vindt dat de reguleringssystematiek niet voldoet aan de randvoorwaarde van *kostenneutraliteit*, die de Raad zelf gesteld zou hebben. De totale kosten van de sector nemen immers toe, omdat de Raad de indirect operationele kosten van regionale netbeheerders elektriciteit blijft vergoeden (terwijl TenneT heeft aangegeven deze ook te gaan maken) én omdat de Raad vergoeding van meerkosten mogelijk maakt.

Reactie "neutraliteit als randvoorwaarde"

200. De Raad deelt de mening van VEMW dat de methodiek voor de overdracht niet voldoet aan de randvoorwaarde van *kostenneutraliteit*. De Raad merkt echter op dat hij géén randvoorwaarde van *kostenneutraliteit* heeft gesteld. De Raad heeft op 22 maart 2007 twee voorwaarden betreffende neutrale overdracht gesteld, waaraan het voorstel van de gezamenlijke netbeheerders voor een methodiek voor de beheeroverdracht moet voldoen. Te weten:

"Randvoorwaarden neutrale overdracht"

6. De totale gestandaardiseerde activawaarde van alle elektriciteitsnetten verandert door de overdracht van de HS-netten niet.

7. De totale operationele kosten die zijn toe te wijzen aan het beheer van de elektriciteitsnetten blijven voor en na de overdracht gelijk." ⁸²

201. De Raad kan in dit besluit niet aangeven of voldaan is aan randvoorwaarde 6 en 7. Dit besluit ziet namelijk op TenneT, niet op regionale netbeheerders elektriciteit. Het in dit besluit opnemen van activawaarden en operationele kosten van regionale netbeheerders elektriciteit valt dus buiten de reikwijdte van dit besluit. Deze randvoorwaarden zijn echter wel uitgangspunt geweest bij het opstellen van de reguleringssystematiek, zoals vastgelegd in onderhavig besluit. De Raad acht het echter om twee redenen redelijk dat de beheeroverdracht van de HS-netten niet volledig kostenneutraal verloopt.
202. Ten eerste merkt de Raad over indirecte operationele kosten het volgende op. Nadat de Raad op 22 maart 2007 de randvoorwaarden voor de methodiek voor de regulatorische verwerking van de beheeroverdracht heeft gesteld, hebben regionale netbeheerders elektriciteit aangegeven indirecte operationele kosten te maken. Dit zijn kosten die niet één-op-één voortvloeien uit het beheer van de HS-netten. De Raad heeft daarom in het besluit voor regionale netbeheerders elektriciteit voor de vierde reguleringsperiode⁸³ aangegeven het redelijk te vinden dat regionale netbeheerders elektriciteit deze kosten mogen terugverdienen. De Raad staat hier nog steeds achter. Het gaat hier immers om kosten die, letterlijk gezien, niet van de ene op andere dag zijn terug te brengen als het beheer van de HS-netten naar TenneT overgaat. De Raad verwacht wel dat deze indirecte operationele kosten binnen afzienbare tijd te beïnvloeden zijn door netbeheerders.
203. Ten tweede resulteert de beheeroverdracht van de HS-netten in kosten voor de betrokken netbeheerders die niet direct aan het beheer van de HS-netten zijn gekoppeld. Ook hiervan acht de Raad het redelijk dat deze (meer)kosten worden vergoed (zie reactie op zienswijze 28), hetgeen de Raad eerder al aan belanghebbenden heeft kenbaar gemaakt⁸⁴.

Reactie "neutraliteit als randvoorwaarde"

204. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

⁸² E-mail met kenmerk 102484_1/9.E235.

⁸³ Besluit van 29 augustus 2008.

⁸⁴ Zie de e-mail met kenmerk 102484_1/9.E235, waarin het volgende is opgemerkt: "*Ook wordt bij het vaststellen van deze randvoorwaarden niet ingegaan op de wijze waarop wordt omgegaan met eventuele toekomstige kostenveranderingen die een direct gevolg zijn van de overdracht van het beheer; een dergelijke discussie dient separaat plaats te vinden.*"

4.3.2 Correctie begininkomsten als gevolg van beheeroverdracht

205. De Raad behandelt hier de zienswijze die zijn ingediend over de correctie op de begininkomsten als gevolg van de beheeroverdracht (zie paragraaf 8.3.2 van onderhavig besluit). Zienswijzen 28, 30, 31 en 33 hebben geleid tot een wijziging van het besluit. Als gevolg hiervan komen ook de gerealiseerde meerkosten van 1 januari 2008 tot en met 30 juni 2008 en de meerkosten die gerelateerd zijn aan CBL-overeenkomsten via de correctiemogelijkheid van artikel XA van de Won voor vergoeding in aanmerking. Daarnaast heeft de Raad twee inconsistenties in het besluit gecorrigeerd.

Zienswijze 28 "meervoudige definitie van T12008"

206. TenneT merkt in haar zienswijze op dat in Bijlage 1 van het ontwerpbesluit T12008 eerst wordt gedefinieerd in formule (2) en vervolgens nogmaals in formule (5)⁸⁵ vanwege de aanpassing als gevolg van de beheeroverdracht van de HS-netten. Volgens TenneT dient formule (5) leidend te zijn, omdat daar de beheerkosten voor de HS-netten én de meerkosten als gevolg van de beheeroverdracht van de HS-netten in zijn opgenomen.

Reactie "meervoudige definitie van T12008"

207. De Raad is het eens met de zienswijze van TenneT dat formule (5) leidend is voor de bepaling van T12008. De Raad licht dit als volgt toe.
208. Op grond van artikel 41b, eerste lid, onderdeel d van de E-wet geldt de algemene regel dat de totale inkomsten voor een jaar t worden bepaald aan de hand van de totale inkomsten van het jaar ervoor, vermenigvuldigd met $(1+cpi-x)$. Dit is vervat in formule (2) in Bijlage 1 van het besluit. In afwijking van deze algemene regel bepaalt artikel XA van de Won dat voor het jaar 2008 deze formule wordt toegepast met een correctie voor de gevolgen van de beheeroverdracht van de HS-netten. Derhalve heeft de Raad in formule (5) T12008 opnieuw gedefinieerd. Aangezien een meervoudige definitie tot verwarring kan leiden, past de Raad de formules aan.

Conclusie "meervoudige definitie van T12008"

209. Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging van het besluit. De Raad definieert T12008 in onderhavig besluit op een eenduidige wijze. De Raad heeft deze wijziging doorgevoerd in Bijlage 1 van het besluit.

Zienswijze 29 "artikel XA geen grondslag voor vergoeden meerkosten"

210. VEMW is van mening dat artikel XA van de Won de Raad enkel de bevoegdheid geeft om de totale inkomsten van netbeheerders aan te passen als gevolg van wijzigingen in tariefdragers en volumes. VEMW vindt dat de Raad geen bevoegdheid heeft om op basis van artikel XA van de Won de totale inkomsten aan te passen als gevolg van meerkosten.

Reactie "artikel XA geen grondslag voor vergoeden meerkosten"

⁸⁵ Thans formule (10).

211. De Raad deelt de mening van VEMW niet. De Raad is van mening dat hij op basis van artikel XA van de Won bevoegd is om de totale inkomsten aan te passen als gevolg van meerkosten. De Raad licht dat hieronder nader toe.
212. Allereerst merkt de Raad op dat de in artikel XA van de Won neergelegde correctiemogelijkheid inderdaad in de eerste plaats betrekking heeft op de omvang en samenstelling van het net. Omdat als gevolg van de beheeroverdracht wijzigingen optreden in de omvang en samenstelling van het net, en omdat de in artikel 41b, eerste lid, onderdeel d van de E-wet genoemde formule niet de mogelijkheid biedt om bij de vaststelling van de tarieven in de jaren 2008 en verder rekening te houden met de gewijzigde omvang en samenstelling van het net, is artikel XA in de Won opgenomen.
213. De Raad is echter van mening dat er een grondslag is om meerkosten te kunnen verwerken via artikel XA van de Won. In de parlementaire geschiedenis is over deze wettelijke bepaling namelijk het volgende neergelegd:
*"De bepaling is algemeen geformuleerd, zodat de diverse elementen die een rol kunnen spelen meegenomen kunnen worden. Een en ander heeft tot gevolg dat de overgang van het 110/150 kV net voor de betrokken netbeheerders geen gevolgen heeft voor hun tariefregulering anders dan voor zover dit voortvloeit uit de wijziging van de beheersituatie."*⁸⁶
214. Op grond hiervan concludeert de Raad dat hij op basis van artikel XA van de Won bevoegd is om de inkomsten aan te passen als gevolg van meerkosten. Meerkosten is namelijk een van de diverse elementen die bij de beheeroverdracht een rol kunnen spelen. De Raad heeft beoordelingsruimte om te bepalen of meerkosten ook daadwerkelijk via de correctiemogelijkheid op grond van artikel XA van de Won worden vergoed. Voor toelichting op de wijze waarop de Raad zijn beoordelingsruimte heeft ingevuld, verwijst de Raad naar paragraaf 8.3.2.1 van het besluit.
215. Kortom, de Raad is van mening dat hij op basis van artikel XA van de Won bevoegd is om de inkomsten aan te passen als gevolg van meerkosten.

Conclusie "artikel XA geen grondslag voor vergoeden meerkosten"

216. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 30 "ook meerkosten 2008 en later vergoeden"

217. TenneT concludeert dat het voor de Raad mogelijk is om *toekomstige* meerkosten, dus de verwachte meerkosten ná het eerste half jaar van 2008, te vergoeden. Deze meerkosten zijn volgens TenneT onderdeel van de 'diverse elementen' van de beheeroverdracht van de HS-netten en vloeien bovendien voort uit de wijziging van de beheerssituatie.
218. Ook naar de mening van Delta is de interpretatie van artikel XA door de Raad onjuist, althans onredelijk. Ook meerkosten die gerealiseerd zijn na 1 januari 2008 moeten voor vergoeding in aanmerking komen.

⁸⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 30 212, nr. 18, p. 24.

Reactie "ook meerkosten 2008 en later vergoeden"

219. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT, en is het gedeeltelijk eens met de zienswijze van Delta. Nu in de praktijk is gebleken dat de beheeroverdracht van de HS-netten langer duurt dan vooraf ingeschat, acht de Raad het redelijk dat TenneT wordt gecompenseerd voor de *gerealiseerde* meerkosten in de periode van 1 januari 2008 tot en met 30 juni 2008. De Raad licht dit hieronder nader toe.
220. De Raad achtte het redelijk dat gerealiseerde meerkosten tot en met 31 december 2007 in aanmerking komen voor vergoeding via de correctiemogelijkheid van artikel XA van de Won⁸⁷. De Raad achtte dit redelijk omdat het beheer van de HS-netten ingevolge de Won per 1 januari 2008 formeel aan TenneT is overgedragen. Inmiddels is duidelijk dat TenneT ook in het jaar 2008 nog werkzaamheden verricht om de beheeroverdracht te faciliteren. Nu in de praktijk is gebleken dat de beheeroverdracht langer duurt dan vooraf ingeschat, acht de Raad het redelijk dat TenneT ook wordt gecompenseerd voor de gerealiseerde meerkosten in de periode 1 januari 2008 tot en met 30 juni 2008.
221. De Raad acht het niet redelijk om verwachte toekomstige meerkosten te vergoeden. Dit standpunt van de Raad vloeit voort uit een aantal algemene uitgangspunten die de Raad hanteert bij het bepalen van de reguleringssystematiek voor TenneT.
222. Ten *eerste* loopt de Raad in het algemeen niet vooruit op verwachte ontwikkelingen in de omgeving van de netbeheerders die mogelijk een kostenverhogend of kostenverlagend effect hebben, tenzij een ontwikkeling in wetgeving is vastgelegd en het financiële effect ondubbelzinnig is vast te stellen. Het College van Beroep voor het bedrijfsleven (hierna: CBB) heeft in haar uitspraak in een soortgelijke zaak aangegeven dat de Raad met deze benadering niet buiten de grenzen van zijn beoordelingsruimte treedt⁸⁸. De Raad acht het niet redelijk om in onderhavig geval van deze algemene lijn van de Raad af te wijken.
223. Ten *tweede* merkt de Raad op dat doelstelling van de wetgever is het bevorderen van de doelmatigheid van de bedrijfsvoering⁸⁹. De Raad is van mening dat ook de verrekeningswijze van meerkosten, als onderdeel van de algehele reguleringssystematiek, in lijn dient te zijn met deze doelstelling van de wetgever. Op grond hiervan acht de Raad het redelijk dat op grond van artikel XA van de Won de kosten worden vergoed die niet direct voortvloeien uit de uitvoering van transporttaken die zijn neergelegd in artikel 16 van de E-wet. Het gaat dan (in het algemeen gesteld) met name om vergoeding van kosten met een uniek, éénmalige karakter, die gemaakt worden om de beheeroverdracht te faciliteren. Het op grond van artikel XA van de Won vergoeden van verwachte toekomstige aan de beheeroverdracht gerelateerde kosten die, zoals de Raad de zienswijzen van TenneT en Delta interpreteert, een meer structureel karakter kennen, is niet in lijn met bovengenoemde doelstelling van de wetgever. Indien de Raad wel zou besluiten tot vergoeding van toekomstige meerkosten, dan zou geen sprake meer zijn van een prikkel om de doelmatigheid van de bedrijfsvoering van TenneT te bevorderen.

⁸⁷ Zie ontwerpbesluit van 28 mei 2008.

⁸⁸ Zie CBB-uitspraak in de zaak AWB/06/622 en 06/623.

⁸⁹ Ingevolge artikel 41, tweede lid van de E-wet.

224. Kortom, de Raad acht het niet redelijk dat TenneT wordt gecompenseerd voor de *toekomstige* meerkosten ná 30 juni 2008.

Conclusie "ook meerkosten 2008 en later vergoeden"

225. Deze zienswijzen hebben geleid tot een wijziging in het besluit. Ook de gerealiseerde meerkosten van 1 januari 2008 tot en met 30 juni 2008 komen in aanmerking voor vergoeding via de correctiemogelijkheid van artikel XA van de Won. De Raad heeft deze wijziging doorgevoerd in paragraaf 8.3.2.1. van het besluit.

Zienswijze 31 "CBL-gerelateerde meerkosten ook vergoeden "

226. TenneT is van mening dat zij ook dient te worden gecompenseerd voor meerkosten die gerelateerd zijn aan Cross Border Lease-overeenkomsten (hierna: CBL-overeenkomsten). TenneT vindt namelijk dat zij geen voordelen heeft behaald uit deze overeenkomsten, maar juist alleen maar nadelen ondervindt van het feit dat ándere netbeheerders dergelijke CBL-overeenkomsten hebben gesloten.

Reactie "CBL-gerelateerde meerkosten ook vergoeden"

227. De Raad deelt de mening van TenneT. Ter motivatie van zijn standpunt is de volgende passage uit de parlementaire geschiedenis van belang, waarmee wordt beoogd de rechten van contractpartijen op grond van in het verleden afgesloten CBL-overeenkomsten (beter) te respecteren:

"Deze kosten komen ten laste van de energiebedrijven die de CBL-contracten zijn aangegaan en daar ook de voordelen van hebben genoten. Het reeds in het wetsvoorstel opgenomen en in deze nota van wijziging aangevulde overgangsrecht beoogt de eventuele kosten die verband houden met de CBL's zo laag mogelijk te houden." ⁹⁰

228. De Raad interpreteert deze passage zodanig dat met de Won beoogd wordt om eventuele kosten ten laste te laten komen van de partij(en) die ook geniet(en) van de voordelen van dergelijke overeenkomsten. De Raad stelt vast dat een aantal regionale netbeheerders elektriciteit in het verleden CBL-overeenkomsten heeft afgesloten op hun HS-netten. TenneT was hier geen partij in. Daarom acht de Raad het redelijk dat TenneT, indien zij meerkosten moet maken voor de beheeroverdracht van de HS-netten die voortvloeien uit CBL-overeenkomsten van regionale netbeheerders elektriciteit, deze meerkosten daarom vergoed krijgt via de correctiemogelijkheid ingevolge artikel XA van de Won.

Conclusie "CBL-gerelateerde meerkosten ook vergoeden"

229. Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging van het besluit. De Raad zal ook de meerkosten van TenneT, die gerelateerd zijn aan CBL-overeenkomsten, vergoeden via de correctiemogelijkheid ingevolge artikel XA van de Won. De Raad heeft deze wijziging doorgevoerd in paragraaf 8.3.2.1 van het besluit.

Zienswijze 32 "dissynergiekosten en structurele meerkosten vergoeden"

⁹⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 30 212, nr. 18, p. 19.

230. Delta geeft aan dat de Raad niet refereert aan de mogelijkheid tot vergoeding van dissynergiekosten en structurele meerkosten als gevolg van de beheeroverdracht van de HS-netten. Zij stelt derhalve vast dat deze factoren kennelijk niet van toepassing zijn op TenneT. Delta behoudt zich het recht voor om als betrokken (regionale) netbeheerder elektriciteit een beroep te doen op vergoeding van de dissynergiekosten en de structurele meerkosten.

Reactie "dissynergiekosten en structurele meerkosten vergoeden"

231. De Raad is het niet eens met de zienswijze van Delta. De Raad heeft een aantal criteria opgesteld waaraan voldaan dient te zijn, wil sprake zijn van vergoeding van meerkosten via de correctiemogelijkheid van artikel XA van de Won (zie paragraaf 8.3.5. van het besluit).
232. De Raad merkt op dat de zienswijze van Delta, dat zij zich het recht voorbehoudt om een beroep te doen op vergoeding van dergelijke kosten, niet toeziet op de reikwijdte van onderhavig besluit. Deze zienswijze betreft de reguleringsystematiek van regionale netbeheerders elektriciteit.

Conclusie "dissynergiekosten en structurele meerkosten vergoeden"

233. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 33 "inconsistente beschrijving meerkosten"

234. TenneT geeft aan dat de beschrijving van meerkosten in randnummer 80 van het ontwerpbesluit van 28 mei 2008 (waarin de Raad spreekt van toekomstige investeringen en kosten) niet consistent is met paragraaf 8.3 van datzelfde ontwerpbesluit (waarin de Raad slechts een correctie van de reeds gerealiseerde meerkosten toestaat).

Reactie "inconsistente beschrijving meerkosten"

235. De Raad is het eens met de zienswijze van TenneT. De Raad heeft een aantal criteria opgesteld waaraan voldaan dient te zijn, wil sprake zijn van vergoeding van meerkosten (zie paragraaf 8.3.2.1 van het besluit). Eén van deze criteria is dat de Raad alleen gerealiseerde meerkosten tot en met 30 juni 2008 zal vergoeden via de correctiemogelijkheid ingevolge artikel XA van de Won.

Conclusie "inconsistente beschrijving meerkosten"

236. Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging in het besluit. De Raad vergoedt alleen gerealiseerde meerkosten tot en met 30 juni 2008. De Raad heeft deze wijziging doorgevoerd in paragraaf 8.3.2.1 van het besluit.

Zienswijze 34 "vergoeding meerkosten vergroot overwinsten"

237. VEMW merkt op dat er geen noodzaak is om voor meerkosten te corrigeren, omdat dit leidt tot onaanvaardbare overwinsten van netbeheerders.

Reactie "vergoeding meerkosten vergroot overwinsten"

238. De Raad is het niet eens met de zienswijze van VEMW. De wijze waarop de Raad omgaat met meerkosten leidt er enkel toe dat de *gerealiseerde* meerkosten, dat wil zeggen reeds gemaakte meerkosten, worden vergoed. Al met al betekent dit dus dat er geen overwinsten bij meerkosten te behalen zijn.

Conclusie "vergoeding meerkosten vergroot overwinsten"

239. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

4.3.3 Bepalen van de efficiënte kosten in het jaar 2010

240. De Raad behandelt hier de zienswijzen over de berekening van de efficiënte kosten ten aanzien van de HS-netten in het jaar 2010 (paragraaf 8.3.3 van onderhavig besluit). De Raad heeft hierbij onderscheid gemaakt tussen de verschillende stappen die hiervoor moeten worden gezet (zie paragraaf 4.3.3.1 tot en met paragraaf 4.3.3.3) conform het besluit.

4.3.3.1 Stap 1: Bepalen van het huidige kostenniveau

241. De Raad behandelt hier de zienswijzen over de kapitaalkosten en operationele kosten (paragraaf 8.3.3.1 van onderhavig besluit). Naar aanleiding van zienswijzen 35, 36, 38 en 39 heeft de Raad besloten om onderhavig besluit aan te passen. Als gevolg hiervan hanteert de Raad de gerealiseerde investeringen in de HS-netten in het jaar 2007, maakt de Raad onderscheid tussen investeringen tot en met het jaar 2000 en investeringen in de HS-netten na het jaar 2000, vergoedt de Raad de indirecte operationele kosten van TenneT regionaal en heeft de Raad besloten om de inkoopkosten energie en vermogen van de HS- en de EHS-netten van TenneT op dezelfde wijze te behandelen (dat wil zeggen: frontiershift toepassen op de kosten, procedureregulering voor deze kosten en nacalculatie voor de werkelijk gemaakte kosten).

Zienswijze 35 "GAW zodanig vaststellen dat geen onbeheersbare risico's ontstaan"

242. Volgens TenneT dient de Raad de GAW zodanig vast te stellen dat door de beheeroverdracht geen onbeheersbare risico's voor TenneT ontstaan. Volgens TenneT is de GAW van de HS-netten niet gebaseerd op een door de Raad vastgestelde waarde, maar op de opgaven van de regionale netbeheerders elektriciteit die onderdeel zijn van de Overeenkomst tussen de directeur DTe en de regionale netbeheerders elektriciteit met betrekking tot de reguleringssystematiek van de transporttarieven elektriciteit in de periode 2001 t/m 2006 van 26 mei 2003⁹¹. Dit leidt tot extra onzekerheid voor TenneT, voor zowel de omvang van de gereguleerde totale inkomsten en het rendement als voor de overnameprijs van de HS-netten.

243. Volgens TenneT dient de Raad inzichtelijk te maken hoe hij tot de door haar te hanteren afschrijvingstermijnen komt. Daarnaast is het gebruik van gegevens van het jaar 2007 volgens TenneT niet consistent met de methodiek voor de overige gegevens in onderhavig besluit, waarvoor 2006 als basis dient. Indien geschatte gegevens voor het jaar 2007 worden gebruikt, moet altijd nagecalculeerd worden op de kosten, en niet alleen indien schattingen in 'belangrijke mate' afwijken van de werkelijkheid.

Reactie "GAW zodanig vaststellen dat geen onbeheersbare risico's ontstaan"

⁹¹ Zie www.energiekamer.nl.

244. De Raad deelt de mening over onzekerheden voor TenneT niet. De Raad heeft de GAW van de HS-netten, die in beheer worden overgedragen aan TenneT, vastgesteld na zorgvuldige beoordeling van de door de regionale netbeheerders elektriciteit opgeleverde gegevens. Deze gegevens zijn voorzien van goedkeurende accountantsverklaringen dan wel van verklaringen van de bestuurders van de regionale netbeheerders elektriciteit. De Raad is dan ook van mening dat deze vaststelling van de GAW geen onbeheersbare risico's en extra onzekerheden voor TenneT met zich meebrengt ten aanzien van de gereguleerde totale inkomsten en het rendement. Voorts wijst de Raad erop dat de Won enkel dwingt tot beheeroverdracht van de HS-netten, niet tot verkoop van deze HS-netten. Onzekerheid ten aanzien van de overnameprijs van de HS-netten, voor zover hier al sprake van zou zijn, valt daarom niet onder de reikwijdte van onderhavig besluit.
245. Voor investeringen in de HS-netten gedaan in het jaar 2000 of eerder heeft de Raad de afschrijvingen bepaald door de afschrijvingen van de GAW in het jaar 2000⁹² te vermenigvuldigen met het procentuele aandeel van de HS-netten in de GAW van het jaar 2000. Op investeringen in de HS-netten in de periode 2001-2007 zijn de afschrijvingstermijnen van de Regulatorische Accounting Regels toegepast.
246. De Raad wijst erop dat de beheeroverdracht van de HS-netten ingevolge de Won heeft plaatsgevonden op 1 januari 2008. De Raad gebruikt de meest recente cijfers om zo goed mogelijk aan te sluiten op de werkelijke situatie ten tijde van de beheeroverdracht. In eerste instantie heeft de Raad daarom gebruik gemaakt van geschatte investeringen in de HS-netten voor het jaar 2007, zoals deze zijn aangedragen door de regionale netbeheerders elektriciteit. Op het moment waarop de Raad het onderhavig besluit vaststelt, beschikt de Raad echter over gerealiseerde investeringen in de HS-netten voor het jaar 2007. De Raad zal deze gerealiseerde investeringen in het jaar 2007 gebruiken in zijn berekeningen.

Conclusie "GAW zodanig vaststellen dat geen onbeheersbare risico's ontstaan"

247. Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging van het besluit. De Raad gebruikt gerealiseerde (in plaats van geschatte) investeringen in de HS-netten in het jaar 2007. De Raad heeft deze wijziging doorgevoerd in paragraaf 8.3.3.1 van het besluit.

Zienswijze 36 "indeling GAW HS-netten"

248. Volgens TenneT stroken de formules (25) tot en met (28)⁹³ in Bijlage 1 van het ontwerpbesluit niet met de tekst in randnummer 127 uit het ontwerpbesluit van 28 mei 2008 waar naar deze formules wordt verwezen. TenneT gaat ervan uit dat de Raad twee categorieën onderscheidt voor investeringen in HS-netten, te weten investeringen tot en met het jaar 2000 en investeringen na het jaar 2000.

Reactie "indeling GAW HS-netten"

⁹² Zie Bijlage 3 van het besluit van 4 juni 2003 met kenmerk 101496/65, www.energiekamer.nl (hierna: besluit van 4 juni 2003).

⁹³ Thans formule (31) tot en met (34).

249. De Raad is het eens met de zienswijze van TenneT dat de Raad heeft bedoeld een onderscheid te maken naar investeringen tot en met het jaar 2000 en investeringen na het jaar 2000.

Conclusie "indeling GAW HS-netten"

250. Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging van het besluit. De Raad maakt een onderscheid in investeringen tot en met het jaar 2000 en investeringen na het jaar 2000. De Raad heeft deze wijziging doorgevoerd in paragraaf 8.3.3.1 van het besluit.

Zienswijze 37 "vergoeden en nacalculeren van directe operationele kosten"

251. TenneT vindt dat het gemiddelde van de directe operationele kosten van de HS-netten voor 2005 en 2006 geen representatief beeld geeft van deze directe operationele kosten. TenneT merkt op dat de onzekerheid rondom de beheeroverdracht van de HS-netten mogelijk heeft geleid tot achterstand in het onderhoud van de HS-netten. Volgens TenneT is het gevolg hiervan dat regionale netbeheerders elektriciteit in de jaren 2005 en 2006 minder operationele kosten gemaakt voor het beheer van de HS-netten dan TenneT de komende jaren moet maken om de HS-netten te beheren. Daarom verzoekt TenneT de Raad om de directe operationele kosten voor de periode van 2002 tot en met 2004 bij de beoordeling te betrekken. Tot slot vindt TenneT dat sprake moet zijn van nacalculatie van de directe operationele kosten van de HS-netten. Dit is volgens TenneT noodzakelijk om te borgen dat TenneT voldoende middelen heeft om het gehele HS-net goed te beheren.

Reactie "vergoeden en nacalculeren van directe operationele kosten"

252. De Raad deelt niet de mening van TenneT dat gebruikmaking van de gegevens van 2005 en 2006 geen representatief beeld geeft, en dat nacalculatie nodig is.
253. De Raad merkt op dat hij geen indicatie heeft dat daadwerkelijk sprake is van achterstanden in het onderhoud van deze netten. De Raad wijst erop dat een netbeheerder op basis van artikel 16, eerste lid, onderdeel a van de E-wet ook verplicht is de door hem beheerde netten in werking te hebben en te onderhouden.
254. De Raad was in eerste instantie voornemens om de gemiddelde operationele kosten van de HS-netten gedurende de periode 2003 tot en met 2007 als uitgangspunt te nemen om het kosteneffect van de beheeroverdracht vast te stellen. Een aantal regionale netbeheerders elektriciteit heeft echter aangegeven de hiervoor noodzakelijke gegevens niet of slechts met grote inspanning te kunnen verstrekken⁹⁴. De regionale netbeheerders elektriciteit hebben aangegeven wel gegevens over de jaren 2005 en 2006 te kunnen verstrekken. Om deze reden stelt de Raad het kosteneffect van de beheeroverdracht vast op basis van de gemiddelde directe operationele kosten van de HS-netten gedurende de jaren 2005 en 2006. Dit leidt ertoe dat de hoogte van de directe operationele kosten wordt vastgesteld aan de hand van de kosten voor het beheer van de HS-netten die de regionale netbeheerders elektriciteit van de HS-netten gezamenlijk gedurende twee recente boekjaren hebben gerapporteerd. De Raad ziet niet in waarom dit niet representatief zou zijn voor de operationele kosten die in de

⁹⁴ De regionale netbeheerders elektriciteit hebben dit aangegeven in reactie op het informatieverzoek "Waardering Overdracht HS-netten".

komende reguleringsperiode voortvloeiend uit het beheer van de HS-netten. De Raad is dan ook van mening dat TenneT voldoende financiële middelen ter beschikking heeft om het HS-net goed te beheren. Derhalve is de Raad van mening dat het niet noodzakelijk is na te calculeren voor de directe operationele kosten.

Conclusie "vergoeden en nacalculeren van directe operationele kosten"

255. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 38 "vergoeden en nacalculeren van indirecte operationele kosten"

256. TenneT is van mening dat zij, net als de regionale netbeheerders elektriciteit, indirecte operationele kosten voor de HS-netten maakt. TenneT vindt dat deze indirecte operationele kosten ook vergoed moeten worden, alsmede dat sprake dient te zijn van nacalculatie van deze kosten.

257. Continuon is van mening dat de totale inkomsten, die ter dekking staan van de indirecte operationele kosten voor de HS-netten, niet zou moeten worden overgedragen van de regionale netbeheerders elektriciteit aan TenneT. Continuon geeft aan dat regionale netbeheerders elektriciteit deze kosten niet kunnen overdragen, omdat deze kosten na beheeroverdracht van de HS-netten niet wegvallen bij de regionale netbeheerders elektriciteit.

Reactie "vergoeden en nacalculeren van indirecte operationele kosten"

258. De Raad merkt op hij niet vooruit loopt op verwachte ontwikkelingen in de omgeving van netbeheerders die mogelijk een kostenverhogend of –verlagend effect hebben, tenzij een ontwikkeling in wetgeving is vastgelegd en het financiële effect ondubbelzinnig is vast te stellen. De Raad hanteert deze algemene lijn bij het vaststellen van al zijn methodebesluiten. Het CBB heeft in haar uitspraak in een soortgelijke zaak aangegeven dat de Raad met deze benadering niet buiten de grenzen van zijn beoordelingsruimte treedt⁹⁵. De Raad merkt op dat in onderhavig geval geen sprake is van een ontwikkeling die in wetgeving is vastgelegd dan wel dat sprake is van een financieel effect dat ondubbelzinnig is vastgesteld. Op het moment dat de Raad dit onderhavige besluit vaststelt, staat immers niet vast in welke mate TenneT indirecte operationele kosten maakt of gaat maken. De Raad acht het daarom niet redelijk om TenneT op voorhand al te compenseren voor *mogelijke* indirecte operationele kosten voor de HS-netten. Vanwege de wettelijke doelstelling om, ingevolge artikel 41, tweede lid van de E-wet, de doelmatige bedrijfsvoering van TenneT te bevorderen, acht de Raad het ook niet redelijk dergelijke kosten achteraf na te calculeren. Indien gedurende de vierde reguleringsperiode blijkt dat TenneT wel indirecte operationele kosten maakt, dan ontvangt TenneT voor deze kosten een vergoeding gedurende de vijfde reguleringsperiode.

259. De Raad is van mening dat op zijn algemene lijn, om de indirecte operationele kosten van de regionale netbeheerders elektriciteit níet te vergoeden, één uitzondering op zijn plaats is. Deze uitzondering betreft de indirecte operationele kosten van TenneT Regionaal. Na beheeroverdracht van de HS-netten blijven voor TenneT Regionaal geen netten van een ander spanningsniveau achter om te beheren. Het gevolg hiervan is dat TenneT Regionaal als geheel opgaat in de organisatie van TenneT. De gehele kosten van TenneT Regionaal komen

⁹⁵ Zie CBB-uitspraak in de zaak AWB/06/622 en 06/623.

als gevolg hiervan dan ook bij TenneT te liggen. De Raad acht het daarom redelijk dat TenneT een vergoeding van deze indirecte operationele kosten van TenneT Regionaal krijgt, vooral ook omdat de Raad de omvang van deze kosten ondubbelzinnig kan vaststellen.

Conclusie "vergoeden en nacalculeren van indirecte operationele kosten"

260. Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging van het besluit. De Raad geeft TenneT wel een vergoeding ter dekking van de indirecte operationele kosten van TenneT Regionaal. De Raad heeft deze wijziging doorgevoerd in paragraaf 8.3.3.1 van het besluit.

Zienswijze 39 "consistentie reguleringssystematiek energie en vermogen op HS- en EHS-netten"

261. TenneT geeft in haar zienswijze aan dat reguleringssystematiek van de kosten voor energie en vermogen op consistente wijze moet plaatsvinden. Thans verschilt de wijze van regulering tussen HS-netten en EHS-netten. Dit is naar mening van TenneT ongemotiveerd en juridisch niet toegestaan. TenneT is van mening dat voor de inkoopkosten voor energie en vermogen voor de HS- én de EHS-netten nacalculatie het uitgangspunt moet zijn.

Reactie "consistentie reguleringssystematiek energie en vermogen op HS- en EHS-netten"

262. De Raad is het eens met de zienswijze van TenneT dat de reguleringssystematiek van inkoopkosten voor energie en vermogen op HS- en EHS-netten op consistente wijze moet worden vormgegeven. De Raad licht dit als volgt toe.

263. De huidige inconsistentie is ontstaan door verschil van reguleringssystematiek van HS-netten bij regionale netbeheerders elektriciteit en EHS-netten bij de landelijke netbeheerder elektriciteit in de vorige reguleringsperiode. Nu de HS-netten in beheer zijn gekomen bij de landelijke netbeheerder elektriciteit is de Raad van mening dat het eerdere reguleringskader van TenneT het uitgangspunt moet zijn. Immers, de Raad stelt één reguleringssystematiek vast voor TenneT. Bovendien heeft de Raad geen inhoudelijke redenen waarom hij de HS- en EHS-netten wel verschillend zou moeten behandelen. Derhalve voert de Raad twee wijzigingen door om consistentie tussen de HS- en EHS-netten te bereiken. Ten eerste past de Raad ook een frontier shift toe op de EHS-netten (conform de behandeling van HS-netten). Ten tweede past de Raad in het onderhavige besluit ook voor de inkoopkosten van energie en vermogen voor de HS-netten nacalculatie toe (conform de behandeling van EHS-netten). Ten derde gelden de procedurele afspraken die de Raad maakt ten aanzien van de inkoop van energie en vermogen vanaf 1 januari 2008 ook voor de HS-netten⁹⁶.

Conclusie "consistentie reguleringssystematiek energie en vermogen op HS- en EHS-netten"

264. Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging van het besluit. De Raad past een frontier shift toe op de EHS-netten, past de procedures voor inkoopkosten energie en vermogen ook toe op de HS-netten en zal nacalculeren voor de werkelijke inkoopkosten voor energie en vermogen voor de HS-netten. De Raad heeft deze wijziging doorgevoerd in paragraaf 8.3.2 en 10.3 van het besluit.

⁹⁶ Zie paragraaf 10.3 van onderhavig besluit en zienswijze 47 in deze bijlage.

4.3.3.2 Stap 2: Bepalen van het huidige efficiënte kostenniveau

265. De Raad behandelt hier de zienswijze die is ingediend over de bepaling van de huidige efficiënte kosten van de HS-netten (zie paragraaf 8.3.3.2 van onderhavig besluit). Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 40 "efficiënt verklaren GAW HS-netten"

266. TenneT acht zich niet verantwoordelijk voor de huidige toestand van de overgedragen HS-netten. TenneT stelt daarom voor om de GAW van de overgedragen HS-netten efficiënt te verklaren, en om geen frontier shift te hanteren op de kapitaalkosten van deze HS-netten.
267. Continuon vindt dat de totale regulatorische kapitaalkosten van de HS-netten niet meer beïnvloedbaar zijn voor TenneT, maar dat er in de vervangings- en uitbreidingsinvesteringen en de operationele kosten wel mogelijkheden tot productiviteitsveranderingen besloten liggen. Deze productiviteitsveranderingen dienen volgens Continuon te worden meegewogen bij het bepalen van een eventuele efficiëntieparameter en/of frontier shift.

Reactie "efficiënt verklaren GAW HS-netten"

268. De Raad deelt de mening van TenneT en Continuon niet. Ten eerste stelt de Raad vast dat in het verleden reeds vaker netten zijn overgenomen door andere netbeheerders, waarbij die netten niet efficiënt zijn verklaard. De Raad ziet niet in waarom deze situatie bij de HS-netten anders is dan die in het verleden.
269. Ten tweede is de Raad niet van mening dat TenneT niet efficiënter kan worden op deze netten. Dit is namelijk wel mogelijk, bijvoorbeeld via herfinanciering en via vervangingsinvesteringen (zoals Continuon terecht opmerkt). Volgens de Raad verschilt het beheer van de HS-netten niet wezenlijk van het beheer van de EHS-netten. De Raad heeft dus geen inhoudelijke redenen op basis waarvan hij zou moeten besluiten om de EHS- en HS-netten wel anders te behandelen. Daarom past de Raad dezelfde frontier shift op de HS- en de EHS-netten toe. Deze frontier shift is van toepassing op de *totale* kosten van TenneT. Het is vervolgens aan TenneT om zelf te kiezen op welke wijze, via de operationele kosten of de kapitaalkosten of beiden, zij de opgelegde doelmatigheidskorting wenst te realiseren⁹⁷.
270. De Raad stelt verder vast dat er specifiek naar de mate van efficiëntie van de GAW van de HS-netten weinig tot geen onderzoek tot op heden is verricht. Op dit moment is het daarom voor de Raad niet goed mogelijk om een inschatting te maken van de mate van efficiëntie van de GAW van de HS-netten. Voorzichtigheidshalve besluit de Raad daarom om, gedurende de vierde reguleringsperiode, op de GAW van de HS-netten geen korting via de efficiëntieparameter (thèta) toe te passen. Dit betekent echter dus niet dat de Raad van mening is dat TenneT niet efficiënter kan worden op deze netten.

Conclusie "efficiënt verklaren GAW HS-netten"

271. Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van het besluit.

⁹⁷ Voor de volledigheid verwijst de Raad ook naar zijn reactie op zienswijze 20.

4.3.3.3 Stap 3: Bepalen van het efficiënte kostenniveau in 2010

272. De Raad behandelt hier de zienswijzen inzake het bepalen van het efficiënte kostenniveau voor de HS-netten in het jaar 2010 (paragraaf 8.3.3.3 van onderhavig besluit). Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit.

Zienswijze 41 "argumentatie synergievoordelen overdracht maar ten dele juist"

273. TenneT stelt dat de argumentatie van eventuele synergievoordelen, als gevolg van de beheeroverdracht van de HS-netten, maar ten dele juist is. Synergievoordelen ontstaan volgens TenneT pas op de lange termijn, en na het maken van integratiekosten. TenneT merkt op dat synergievoordelen vanwege efficiënter investeren direct ten goede komen aan afnemers, en dat synergievoordelen op operationele kosten slechts gedurende één reguleringsperiode ten goede komen aan TenneT. Integratiekosten daarentegen zullen daarentegen volgens TenneT in meerdere reguleringsperiodes worden terugverdiend.

Reactie "argumentatie synergievoordelen overdracht maar ten dele juist"

274. De Raad merkt op dat deze zienswijze van TenneT niet van invloed is op de door de Raad gekozen reguleringssystematiek, zoals vastgelegd in onderhavig besluit. De Raad loopt namelijk, zoals al eerder gezegd, in het algemeen niet vooruit op verwachte ontwikkelingen in de omgeving van TenneT die mogelijk een kostenverhogend of –verlagend effect hebben, tenzij een ontwikkeling in wetgeving is vastgelegd en het financiële effect ondubbelzinnig is vast te stellen. De Raad merkt op dat in onderhavig geval geen sprake is van een ontwikkeling die in wetgeving is vastgelegd dan wel van een financieel effect dat ondubbelzinnig is vast te stellen. Indien in de toekomst inderdaad synergievoordelen optreden, dan leidt dit tot dalende beheerkosten voor TenneT die vervolgens via de gereguleerde transporttarieven in toekomstige reguleringsperiodes ten bate van de afnemers komen.

Conclusie "argumentatie synergievoordelen overdracht maar ten dele juist"

275. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 42 "frontiershift baseren op productiviteitsverbetering van regionale netbeheerders"

276. VEMW merkt in haar zienswijze op dat de Raad de productiviteitsverbetering op de HS-netten onderschat door deze op 2% te stellen. VEMW vindt dat de historische productiviteitsverbetering van de regionale netbeheerders elektriciteit (van circa 2,5%) het uitgangspunt moet zijn.

Reactie "frontiershift baseren op productiviteitsverbetering van regionale netbeheerders"

277. De Raad is het niet eens met de zienswijze van VEMW dat de frontier shift voor HS-netten bij TenneT gebaseerd moet worden op de productiviteitsverbetering van RNBs. De Raad licht dit als volgt toe.
278. Bij de regionale netbeheerders elektriciteit bestaat de reguleringssystematiek uit maatstafconcurrentie. Hierbij wordt de maatstaf mede bepaald aan de hand van een productiviteitsmeting van kosten en output (ook wel volume). Regionale netbeheerders elektriciteit kunnen een productiviteitsverbetering doormaken door een kostenverlaging, maar ook door volumegroei. Bij TenneT is daarentegen sprake van maatstafconcurrentie en omzetregulering. Dit betekent dat volumegroei in een bepaald jaar leidt tot extra inkomsten

ten opzichte van de totale inkomsten. Deze extra inkomsten in dit ene jaar worden in mindering gebracht op de totale inkomsten van het daaropvolgend jaar, hetgeen leidt tot lagere transporttarieven. TenneT kan dus geen productiviteitsverbetering realiseren met volumegroei. Het toch toepassen van de productiviteitsverbetering van de regionale netbeheerders elektriciteit bij TenneT zou er derhalve toe kunnen leiden dat de opgelegde productiviteitsgroei niet redelijk is, met als mogelijk gevolg dat sprake is van over- of onderdekking van de kosten van TenneT via de transporttarieven.

Conclusie "frontiershift baseren op productiviteitsverbetering van regionale netbeheerders"

279. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

4.4 Aanmerkelijke investeringen

280. In deze paragraaf gaat de Raad in op de zienswijzen die zijn ingediend bij het onderdeel van de reguleringsystematiek dat ziet op de aanmerkelijke investeringen (paragraaf 8.4 uit het besluit). Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit.

Zienswijze 43 "aanpassen begininkomsten voor aanmerkelijke investeringen"

281. TenneT merkt in haar zienswijze het volgende op. De Raad telt de toegestane inkomsten voor de goedgekeurde aanmerkelijke investeringen en voor de overige transporttaken wel op voor 2010 (formule (45)⁹⁸ uit bijlage 1 van het ontwerpbesluit), maar niet bij de Begininkomsten in 2007. TenneT is van mening dat de Raad hiervoor formule (6)⁹⁹ uit bijlage 1 van het ontwerpbesluit kan aanpassen.

Reactie "aanpassen begininkomsten voor aanmerkelijke investeringen"

282. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT dat de toegestane inkomsten voor goedgekeurde aanmerkelijke investeringen opgeteld moeten worden bij de Begininkomsten in het jaar 2007. De Raad licht dit als volgt toe.

283. De Raad is van mening dat de toegestane inkomsten voor goedgekeurde aanmerkelijke investeringen reeds onderdeel zijn van de Begininkomsten voor het jaar 2007. In paragraaf 2.1 van bijlage 1 worden de totale inkomsten voor een jaar t als volgt gedefinieerd:
"De inkomsten die TenneT in het jaar t op basis van de vastgestelde tarieven en de rekenvolumina voor het jaar t mag behalen voor alle taken waarop onderhavig methodebesluit van toepassing is, zoals bedoeld in artikel 41b, eerste lid E-wet. Deze inkomsten zijn exclusief eenmalige verrekeningen zoals nacalculatie van volumeverschillen."

Aangezien onderhavig besluit op grond van deze definitie mede ziet op de goedgekeurde aanmerkelijke investeringen zijn de inkomsten die TenneT in het jaar 2007 behaalde ten behoeve van goedgekeurde aanmerkelijk investeringen onderdeel van de totale inkomsten voor het jaar 2007. Volgens formule (11) zijn die inkomsten dus ook onderdeel van de Begininkomsten 2007.

Conclusie "aanpassen begininkomsten voor aanmerkelijke investeringen"

⁹⁸ Thans formule (18).

⁹⁹ Thans formule (11).

284. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Zienswijze 44 "beoordeling efficiëntie van aanmerkelijke investeringen"

285. Volgens TenneT is het geen correcte redenering dat de Raad de efficiëntieparameter voor Al's voorzichtigheidshalve stelt op 1. De kapitaalskosten voor aanmerkelijke investeringen worden immers door de Raad beoordeeld en de efficiëntie van de investeringen is al door de Raad zelf vastgesteld. Derhalve kan er überhaupt geen sprake zijn van een efficiëntieparameter voor de kapitaalskosten voor aanmerkelijke investeringen. Herhaaldelijke benchmarking leidt tot een onzeker investeringsklimaat, zeker nu TenneT de komende jaren voor grote aanmerkelijke investeringen staat. Dit is niet wenselijk.

286. TenneT merkt verder op dat met formule (49)¹⁰⁰ in Bijlage 1 van het ontwerpbesluit van 28 mei 2008 de frontiershift ook wordt toegepast op de kapitaalskosten van aanmerkelijke investeringen. Net als bij EHS-netten is TenneT van mening dat de frontiershift hier niet op kan worden toegepast. Volgens TenneT is zeker bij aanmerkelijke investeringen, die in de voorgaande periode zijn gedaan, onrealistisch om de omzet al aan te passen voor vervangingen. Het betreft hier immers kapitaalskosten voor gloednieuwe netdelen.

287. Continuon is het met TenneT eens dat de Raad niet terug kan komen op het feit dat een aanmerkelijke investering reeds eerder efficiënt is verklaard. Continuon is het echter niet eens met TenneT dat daarom geen frontiershift kan worden toegepast. Het is namelijk mogelijk om de feitelijke productiviteitsverbetering (dankzij dalende GAW) te toetsen aan de omvang van de frontiershift om te beoordelen of toepassing van de frontiershift redelijk is.

Reactie "beoordeling efficiëntie van aanmerkelijke investeringen"

288. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT en Continuon dat de Raad geen efficiëntie parameter mag toepassen op aanmerkelijke investeringen. In afwijking van deze regel past de Raad echter efficiëntie parameters van 1 toe aangezien de thans gerealiseerde aanmerkelijke investeringen, inderdaad zoals TenneT en Continuon stellen, al in een separaat besluit op efficiëntie zijn beoordeeld.

289. De Raad merkt hierbij nog op dat met toepassing van de waarde 1 in deze periode feitelijk geen sprake is van een benchmark en derhalve ook niet van een herhaaldelijke benchmark.

290. Met betrekking tot de frontiershift is de Raad het eens met Continuon dat deze wel kan worden toegepast op de kosten voor aanmerkelijke investeringen. De toepassing ervan op kapitaalkosten kan daarbij niet los worden gezien van de toepassing op operationele kosten. De toepassing van de frontiershift dient in de context van een totale kostenbenadering geplaatst te worden, want zo is deze ook bepaald door Europe Economics¹⁰¹. In de reguleringssystematiek wordt de frontiershift weliswaar separaat vermeldt bij elk kostenonderdeel waarop de frontiershift van toepassing is, maar dit wil niet zeggen dat de Raad verlangt dat TenneT op elk van deze onderdelen exact de frontiershift behaalt. Het is aan TenneT om te beslissen op welk deel van de kosten TenneT efficiënter wordt teneinde de

¹⁰⁰ Thans formule (43).

¹⁰¹ Zie Europe Economics 2006.

(gemiddelde) frontiershift te realiseren. De Raad ziet verder geen reden om te veronderstellen dat kosten voor aanmerkelijke investeringen (kapitaalkosten en operationele kosten) minder potentieel tot kostenbesparing hebben dan standaard kosten voor reguliere investeringen in HS- en EHS-netten.

Conclusie "beoordeling efficiëntie van aanmerkelijke investeringen"

291. Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van het besluit.

5 Procedure

292. In deze paragraaf gaat de Raad in op zienswijzen die betrekking hebben op de procedure aspecten van onderhavig besluit (hoofdstuk 10 van onderhavig besluit). De Raad maakt hierbij onderscheid naar de zienswijzen die zijn ingediend bij de algemene procedure (paragraaf 5.1), zienswijzen die zijn ingediend naar aanleiding van de procedures die zijn gevolgd bij enkele specifieke onderdelen van het besluit (paragraaf 5.2) en zienswijzen die zien op de nacalculaties en verrekeningen (paragraaf 5.3).

5.1 *Algemene procedure bij de totstandkoming van dit besluit*

293. De Raad behandelt hier de zienswijzen die zijn ingediend over de algemene procedure bij de totstandkoming van dit besluit (zie paragraaf 10.1 van onderhavig besluit). Deze zienswijze heeft niet geleid tot een inhoudelijke wijziging van het besluit. Wel heeft de Raad enkele tekstuele opmerkingen van TenneT verwerkt in het besluit.

Zienswijze 45 "tekstuele opmerkingen"

294. TenneT heeft een aantal tekstuele opmerkingen geplaatst bij het ontwerpbesluit van 28 mei 2008:
- In randnummer 2 van bijlage 2 wordt verwezen naar paragraaf 8.2.2., dit moet zijn 8.5.
 - In randnummer 124 staat "TenneT heeft tot en met 2007 de netten beheerd die..". TenneT beheert deze netten nog steeds.
 - In randnummer 150 wordt verwezen naar in randnummer 141 geciteerde tekst, maar dit randnummer bevat geen citaat.
 - In formule (24)¹⁰² in bijlage 1 van het ontwerpbesluit staat sub i, het is niet duidelijk waar deze "i" op slaat, deze lijkt overbodig.
 - In randnummer 200 wordt verwezen naar een uitleg in randnummer 195, dit is niet juist.

Reactie "tekstuele opmerkingen"

295. De Raad is het eens met de tekstuele opmerkingen van TenneT. De Raad heeft derhalve deze tekstsuggesties, voor zover van toepassing en relevant, verwerkt in onderhavig besluit.

Conclusie "tekstuele opmerkingen"

296. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een inhoudelijke wijziging van onderhavig besluit. De Raad heeft de tekstuele opmerkingen van TenneT daar waar van toepassing en relevant aangepast in het besluit.

¹⁰² Thans formule (29).

5.2 Procedure bij vier specifieke onderdelen van dit besluit

297. De Raad behandelt hier de zienswijzen die zijn ingediend naar aanleiding van de gevolgde procedures bij enkele onderdelen van het besluit (paragraaf 10.2 van onderhavig besluit). Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit.

Zienswijze 46 "ontbreken van bijlagen"

298. TenneT geeft aan dat sommige parameters zijn onderbouwd met rapporten en verzoekt de Raad deze rapporten integraal onderdeel uit te laten maken van het besluit.

Reactie "ontbreken van bijlagen"

299. De Raad is het niet eens met TenneT dat de rapporten onderdeel zijn van het besluit. De rapporten dienen weliswaar ter onderbouwing voor de gekozen parameters, maar maken daarom niet automatisch onderdeel uit van het besluit. Aangezien de rapporten volledig en voor iedereen toegankelijk zijn acht de Raad het bovendien overbodig deze rapporten als bijlagen bij onderhavig besluit te voegen. De rapporten zijn te vinden op de internetsite van de Energiekamer, www.energiekamer.nl.

Conclusie "ontbreken van bijlagen"

300. De zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging van dit besluit.

5.3 Nacalculaties en verrekeningen in de tarieven van de vierde reguleringsperiode

301. De Raad behandelt hier de zienswijzen over de nacalculaties en verrekeningen in de tarieven van de vierde reguleringsperiode (paragraaf 10.3 van onderhavig besluit). Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van onderhavig besluit. Wel heeft de Raad de tekst in paragraaf 10.3 van onderhavig besluit en in Bijlage 1 bij formules (52) tot en met (56) op enkele punten verduidelijkt.

Zienswijze 47 "nacalculatie voor kosten overige transporttaken"

302. TenneT vindt het een goede ontwikkeling dat de kosten voor Cross-Border-Trade, inkoop energie en vermogen en de NEA inkomsten worden opgenomen in het besluit. TenneT merkt op dat procedurele afspraken over de wijze waarop de Raad de kosten voor energie en vermogen zal beoordelen ontbreken in het besluit. TenneT merkt verder op dat de nacalculatie die de Raad uitvoert vanaf nu de basis dient te zijn bij de kosten voor overige transporttaken en niet alleen in onderhavige reguleringsperiode. Bij deze nacalculatie moeten ook tussenliggende jaren betrokken worden. Derhalve behoeft formule (45)¹⁰³ van bijlage 1 van het ontwerpbesluit van 28 mei 2008 een aanpassing. TenneT beargumenteert tot slot dat de Raad bij de schatting van de kosten voor energie en vermogen zich moet baseren op forwardprijzen in plaats van op realisaties uit het jaar 2007.

¹⁰³ Thans formule (18).

303. VEMW en Stedin merken op dat de Raad geen nacalculatie moet toepassen. VEMW geeft daarbij aan dat nacalculatie een belangrijke prikkel bij TenneT wegneemt om voldoende in het net te investeren teneinde transportbeperkingen te voorkomen. VEMW geeft aan dat het wenselijk en redelijk is dat (tenminste een deel van) de kosten voor het oplossen van transportbeperkingen door TenneT gedragen worden zonder dat deze kosten in de tarieven worden verwerkt.
304. Continuon merkt in haar zienswijze op dat zij niet duidelijk vindt of de Raad een nacalculatie toepast op alle overige transporttaken of enkel op de kosten voor energie en vermogen. Continuon beargumenteert dat de Raad geen nacalculatie moet toepassen in verband met de doelstelling om doelmatigheid van TenneT te bevorderen.

Reactie "nacalculatie voor kosten overige transporttaken"

305. De Raad is het eens met de zienswijze van TenneT dat procedurele afspraken over de inkoop van energie en vermogen in onderhavig besluit moeten worden opgenomen. De Raad heeft derhalve in paragraaf 10.3 en in deze reactie de gemaakte afspraken opgenomen. De wensen van TenneT omtrent nacalculatie in de periode na onderhavige reguleringsperiode vallen echter buiten de reikwijdte van dit besluit.
306. De Raad is het eens met de zienswijze van TenneT dat bij het nacalculeren van overige transporttaken ook met de kosten van tussenliggende jaren rekening moet worden gehouden en niet alleen met de kosten aan het begin en eind van de reguleringsperiode. Dit heeft de Raad ook zo beoogd. Dit blijkt echter niet eenduidig uit de tekst noch uit de formules in het besluit. De Raad heeft derhalve ter verduidelijking in paragraaf 10.3 van onderhavig besluit een beschrijving van de wijze van nacalculeren opgenomen. Deze beschrijving biedt naar oordeel van de Raad voldoende duidelijkheid zodat een formule overbodig is.
307. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT dat de schatting van de kosten voor energie en vermogen moet worden gebaseerd op forwardprijzen geleverd in de jaren van de vierde reguleringsperiode, omdat TenneT anders cash flow problemen krijgt. Een dergelijke complexere wijze om de kosten te schatten zou afbreuk doen aan de transparantie van onderhavig besluit zonder dat er een (materieel) belang tegenover staat. De Raad hanteert namelijk in onderhavige reguleringsperiode een nacalculatie van de kosten in combinatie met een vergoeding ter hoogte van de heffingsrente. Dit betekent dat een eventuele onder- of overschatting in een jaar van deze kosten, twee jaar later automatisch leidt tot meer of minder inkomsten voor TenneT. Hierdoor wordt het materiële effect voor TenneT, en dus cash flow problemen, van een eventueel grovere schatting geneutraliseerd.
308. Met betrekking tot de reacties van VEMW en Continuon merkt de Raad op dat een nacalculatie gerechtvaardigd is vanwege het deels exogene karakter van de kosten voor overige transporttaken. Echter, de Raad is het eens met deze partijen dat specifiek op het gebied van inkoopkosten energie en vermogen alsmede het oplossen van transportbeperkingen een prikkel voor doelmatiger handelen op zijn plaats kan zijn aangezien TenneT wel enige invloed kan uitoefenen op deze kosten. Zo kan TenneT een afweging maken om investeringen te doen om kosten voor het oplossen van

transportbeperkingen te voorkomen. Ook kan TenneT blindstroomcompensatiemiddelen plaatsen om de inkoop van blindstroom te beperken.

309. Een doelmatigheidsprikkel is dus wenselijk, ook ten aanzien van het oplossen van transportbeperkingen¹⁰⁴. Vandaar dat de Raad op de inkoopkosten energie en vermogen de frontier shift toepast¹⁰⁵. Echter, de Raad vindt het belangrijk om voorzichtig en zorgvuldig te zijn met de toepassing hiervan. De Raad heeft hierbij meegewogen dat TenneT reeds voor de jaren 2008 en 2009 energie en vermogen heeft ingekocht, conform de reguleringssystematiek zoals die op dat moment bekend was¹⁰⁶. De Raad handhaaft daarom deze reguleringsperiode ook die wijze van reguleringssystematiek. Dat betekent dat TenneT voorafgaand aan het jaar waarvoor TenneT energie en vermogen moet inkopen een inkoopplan indient bij de Raad. De Raad beoordeelt vervolgens dit inkoopplan aan de hand van de wet- en regelgeving en onderhavig besluit, laat het plan indien nodig aanpassen en keurt het daarna goed. Vervolgens koopt TenneT conform het goedgekeurde plan energie en vermogen in. Na afloop van het desbetreffende kalenderjaar overlegt TenneT de gemaakte kosten en de gehanteerde procedure. De Raad beoordeelt op dat moment of TenneT zich heeft gehouden aan het inkoopplan. Indien en voor zover dat het geval is, berekent de Raad het verschil tussen de vooraf verwachte inkoopkosten energie en vermogen en de werkelijk gerealiseerde inkoopkosten. De Raad verwerkt dit verschil vervolgens in de transporttarieven voor TenneT. Dit betekent dat TenneT pas achteraf weet of zij de volledige kosten vergoed krijgen en het verschil tussen de werkelijke kosten en de verwachte kosten moet voorfinancieren. Hiermee is een efficiëntieprikkel voor deze periode gegeven. Gedurende de vierde reguleringsperiode zal de Raad onderzoeken hoe deze kosten verder gereguleerd kunnen worden.
310. Tot slot merkt de Raad naar aanleiding van de zienswijze van Continuon op dat het dus gaat om een nacalculatie van alle overige transporttaken voor de EHS-netten en voor de inkoopkosten energie en vermogen van de HS-netten. In paragraaf 10.3 van het besluit staat dit ook duidelijk verwoord.
311. Samenvattend heeft de Raad in onderhavig besluit de procedure met betrekking tot de inkoop van energie en vermogen opgenomen en verduidelijkt dat de nacalculatie betrekking heeft op de kosten van alle overige transporttaken voor de EHS-netten en voor de inkoopkosten energie en vermogen van de HS-netten.

¹⁰⁴ Ook TenneT geeft dit aan in zijn zienswijze.

¹⁰⁵ Zie ook zienswijze 39.

¹⁰⁶ Ten tijde van het indienen van het inkoopplan en het inkopen van energie en vermogen was het ontwerpbesluit van 28 mei 2008 nog niet vastgesteld. TenneT heeft derhalve zijn plannen opgesteld conform de regulering van deze kosten uit de derde reguleringsperiode. In die periode, evenals de eerste en tweede reguleringsperiode, kreeg TenneT via de transporttarieven een vergoeding voor de werkelijk gemaakte kosten. Hierbij was sprake van procedureregulering. Dat wil zeggen dat TenneT een inkoopplan moest indienen bij de Raad, dat de Raad vervolgens kon goed- of afkeuren. Na afloop van het jaar beoordeelde de Raad of de inkoop conform het inkoopplan van TenneT had plaatsgevonden en bepaalde de omvang van de nacalculatie.

Conclusie "nacalculatie voor kosten overige transporttaken"

312. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een inhoudelijke wijziging van onderhavig besluit. Wel heeft de Raad besloten om de tekst in paragraaf 10.3 hierover te verduidelijken.

Zienswijze 48 "toepassing van nacalculatie"

313. Continuon merkt in haar reactie op dat de Raad meer terughoudend dient te zijn in het toepassen van nacalculatie. Continuon stelt dat de efficiëntieprikkel niet volledig moet worden weggenomen via het instrument nacalculatie. Bovendien kan jaarlijkse nacalculatie tot onnodige fluctuaties in tarieven leiden. Het is denkbaar om in een vast te stellen x -factor rekening te houden met voorziene ontwikkelingen. Nacalculatie is, volgens Continuon, echter het laatste middel waarop teruggevallen moet worden, indien de onzekerheid te groot wordt geacht.
314. TenneT merkt in haar zienswijze op dat in het besluit de nacalculatie als gevolg van gebruikte schattingen voor de WACC in de derde reguleringsperiode ontbreken. Van de geschatte parameters zijn de gerealiseerde cpi en vpb inmiddels bekend. Onderhavig besluit dient hier rekening mee te houden en voor de gerealiseerde waarden na te calculeren.

Reactie "toepassing van nacalculatie"

315. De Raad is het eens met de zienswijzen van Continuon en TenneT. De Raad licht dit hieronder toe.
316. Continuon is het niet eens met het feit dat de Raad bepaalde kosten van TenneT nacalculeert, omdat dit de efficiëntieprikkel wegneemt. De Raad is het met Continuon eens dat nacalculatie tot gevolg kan hebben dat efficiëntieprikkels worden gereduceerd. De Raad is dan ook terughoudend bij nacalculatie van dergelijke kosten. Thans past de Raad enkel nacalculatie toe op de overige transporttaken met betrekking tot de EHS-netten en de kosten voor energie en vermogen ten behoeve van de HS-netten van TenneT. Waarom de Raad dit doet heeft de Raad reeds uitvoerig toegelicht in zienswijze 39 en in 47 en in onderhavig besluit. De Raad verwijst derhalve naar deze passages.
317. De Raad stelt vast dat de door TenneT genoemde nacalculatie thuishoort in de tariefbesluiten, i.c. het tariefbesluit voor het jaar 2009. Desondanks vindt de Raad het belangrijk haar beleidsvoornemen hieromtrent reeds kenbaar te maken in onderhavig besluit. De Raad merkt hierbij expliciet op dat dit slechts een voornemen betreft. TenneT behoudt derhalve alle rechten om haar bezwaren hiertegen te uiten in het kader van de besluitvorming omtrent de tarieven voor het jaar 2009. Ten aanzien van de nacalculatie merkt de Raad het volgende op. De Raad is niet voornemens over de derde reguleringsperiode na te calculeren voor inflatie (cpi) en vennootschapsbelasting (vpb) om dezelfde reden dat de Raad geen nacalculatie voor cpi en vpb toepast over onderhavige reguleringsperiode. De Raad verwijst derhalve naar haar reactie op zienswijze 12.

Conclusie "Toepassing van nacalculatie"

318. Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een wijziging van het besluit.

Zienswijze 49 "toepassing van heffingsrente en periode van verrekening"

319. TenneT merkt in haar zienswijze op dat zij graag ziet dat de Raad een beschrijving en een formule opneemt in het besluit over hoe de heffingsrente wordt toegepast bij nacalculaties. Volgens TenneT moet de Raad daarnaast de heffingsrente toepassen op schattingsfouten. TenneT merkt op dat de juistheid van geschatte rekenvolumina op lange termijn geen materieel gevolg heeft voor TenneT, maar dat het wel relevant is voor de timing van de cash flow van TenneT en voor de gebruikers van netwerkdiensten. TenneT beargumenteert daarom dat bij de nacalculatie van volumina heffingsrente dient te worden berekend.
320. Wat de periode van verrekening betreft, pleiten Continuon en Delta ervoor dat verrekeningen worden uitgesmeerd over een langere periode om grote effecten van eventuele nacalculaties te voorkomen. TenneT merkt in haar zienswijze eveneens op dat dit als voordeel heeft dat tarieven minder sterk zullen variëren.

Reactie "toepassing van heffingsrente en periode van verrekening"

321. De Raad is het eens met de zienswijze van TenneT ten aanzien van de toepassing van heffingsrente. De Raad is het niet eens met de zienswijze van TenneT, Continuon en Delta inzake het standaard uitsmeren van verrekeningen en nacalculaties over meerdere jaren. De Raad licht dit hieronder nader toe.
322. De Raad past zoals gebruikelijk heffingsrente toe op nacalculaties van volumina zoals bedoeld in artikel 41d, tweede lid van de E-wet. De Raad heeft dit verduidelijkt in paragraaf 10.3 van onderhavig besluit en in de definities behorende bij formules (52) tot en met (56) in Bijlage 1. Ook heeft de Raad hier een beschrijving opgenomen op welke wijze dit geschiedt. Deze beschrijving biedt naar oordeel van de Raad voldoende duidelijkheid zodat een formule overbodig is.
323. De Raad heeft in het ontwerpbesluit van 28 mei 2008 reeds aangegeven dat afhankelijk van de totale omvang van de nacalculaties de verrekening plaatsvindt in de transporttarieven van één of meerdere jaren. Indien de verrekening in de transporttarieven voor een enkel jaar tot sterke tariefschommelingen leidt kan de Raad besluiten de nacalculatie en verrekeningen gelijkmatig te verwerken in de transporttarieven voor de komende jaren. Het uitgangspunt is derhalve om de verrekening in de transporttarieven van één jaar plaats te laten vinden tenzij dit tot sterke tariefschommelingen leidt.

Conclusie "toepassing van heffingsrente en periode van verrekening"

324. Deze zienswijzen hebben niet geleid tot een inhoudelijke wijziging van het besluit. Wel heeft de Raad de tekst in paragraaf 10.3 van onderhavig besluit en in Bijlage 1 bij formules (52) tot en met (56) verduidelijkt.

Zienswijze 50 "bepaalde verrekeningen horen niet thuis in het methodebesluit"

325. Continuon merkt in haar zienswijze op dat zij bezwaar heeft tegen het opnemen in het besluit van een groot deel van paragraaf 8.6.3 in het ontwerpbesluit van 28 mei 2008. Verrekeningen van een onjuiste tariefstelling voor januari 2007 en verrekeningen als gevolg van te late besluitvormingen horen volgens Continuon niet thuis in onderhavig besluit, maar in de nog te nemen tariefbesluiten. Verder merkt Continuon op dat zij het niet eens is met

verrekeningen uit hoofde van te late besluitvorming van dit besluit en daaruit volgende tariefbesluiten.

Reactie "bepaalde verrekeningen horen niet thuis in het methodebesluit"

326. De Raad is het eens met de zienswijze van Continuon dat genoemde verrekeningen thuishoren in de te nemen tariefbesluiten. Desondanks vindt de Raad het belangrijk haar beleidsvoornemen hieromtrent reeds kenbaar te maken in onderhavig besluit. Het betreft daarom slechts een voornemen en Continuon behoudt derhalve alle rechten om haar bezwaren hiertegen te uiten in het kader van de besluitvorming omtrent de tarieven voor het jaar 2009 en verder.

Conclusie "bepaalde verrekeningen horen niet thuis in het methodebesluit"

327. Deze zienswijze heeft niet geleid tot een wijziging in het besluit.

Appendix. Overzicht zienswijzen en indieners

Nr.	Korte omschrijving zienswijze	Indieners	Paragraaf	Wijziging besluit?
1.	Methode vaststellen voor systeemdiensten	Continuon, TenneT	3	Nee
2.	Maatstafconcurrentie	TenneT	3	Nee
3.	Basisjaar deel 2006 en deels 2007	TenneT	4.1	Nee
4.	Levensduurrisico	TenneT	4.1.1	Nee
5.	Hoogte WACC onjuist	Continuon, TenneT, VEMW	4.1.1	Nee
6.	Referentieperiode risicovrije rente te kort	TenneT	4.1.1	Nee
7.	Verhoog rente-opslag naar 85 basispunten	TenneT	4.1.1	Nee
8.	Hanteer marktrisicopremie van 4 tot 7 procent	TenneT	4.1.1	Nee
9.	Onjuiste hoogte beta	TenneT, VEMW	4.1.1	Nee
10.	Overdracht beheer HS-netten dient te leiden tot een hogere WACC	TenneT	4.1.1	Nee
11.	Onjuist gehanteerde gearing	VEMW	4.1.1	Nee
12.	Calculeer na voor de parameters cpi en vpb	TenneT	4.1.1	Nee
13.	Een inflatie van ten minste 2%	VEMW	4.1.1	Nee
14.	SumicSid onderzoeken niet gebruiken om efficiëntie van TenneT vast te stellen	TenneT	4.1.2	Nee
15.	SumicSid onderzoeken zijn onjuiste benchmark	Continuon, Delta, Stedin	4.1.2	Nee
16.	SumicSid onderzoek is zorgvuldig uitgevoerd	TenneT	4.1.2	Nee
17.	TenneT moet worden vergeleken met het gemiddelde	TenneT	4.1.2	Nee
18.	Partiele kostenbenchmark in plaats van totale kostenbenchmark	TenneT	4.1.2	Nee
19.	Pas efficiëntieparameter aan voor ontwikkelingen sinds 2003	TenneT	4.1.2	Nee
20.	Geen frontiershift op kapitaalkosten	TenneT	4.1.3	Nee
21.	Een lagere frontiershift	Continuon, TenneT	4.1.3	Nee
22.	Frontiershift toepassen op alle kapitaalkosten	VEMW	4.1.3	Nee
23.	Kosten vermogenshuishouding en transportbeperkingen buiten scope	Continuon	4.2.1	Nee
24.	Herhaalde beoordeling van efficiëntie	TenneT	4.2.2	Nee
25.	Beoordeling besluit niet mogelijk door ontbreken data HS-netten	TenneT	4.3	Nee
26.	Geen omzetregulering HS/MS-transformatoren	Stedin	4.3.1	Nee
27.	Neutraliteit als randvoorwaarde	VEMW	4.3.1	Nee
28.	Meervoudige definitie van Tl2008	TenneT	4.3.2	Ja
29.	Artikel XA geen grondslag voor vergoeden meerkosten	VEMW	4.3.2	Nee
30.	Ook meerkosten 2008 en later vergoeden	Delta, TenneT	4.3.2	Ja
31.	CBL-gerelateerde meerkosten ook vergoeden	TenneT	4.3.2	Ja

32.	Dissynergiekosten en structurele meerkosten vergoeden	Delta	4.3.2	Nee
33.	Inconsistente beschrijving meerkosten	TenneT	4.3.2	Ja
34.	Vergoeding meerkosten vergroot overwinsten	VEMW	4.3.2	Nee
35.	GAW zodanig vaststellen dat geen onbeheersbare risico's ontstaan	TenneT	4.3.3.1	Ja
36.	Indeling GAW HS-netten	TenneT	4.3.3.1	Ja
37.	Vergoeden en nacalculeren van directe operationele kosten	TenneT	4.3.3.1	Nee
38.	Vergoeden en nacalculeren van indirecte operationele kosten	TenneT	4.3.3.1	Ja
39.	Consistentie reguleringssystematiek energie en vermogen op HS- en EHS-netten	TenneT	4.3.3.1	Ja
40.	Efficiënt verklaren GAW HS-netten	Continuon, TenneT	4.3.3.2	Nee
41.	Argumentatie sysnergievoordelen overdracht maar ten dele juist	TenneT	4.3.3.3	Nee
42.	Frontier shift baseren op productiviteitsverbetering van regionale netbeheerders	TenneT	4.3.3.3	Nee
43.	Aanpassen begininkomsten voor aanmerkelijke investeringen	TenneT	4.4	Nee
44.	Beoordeling efficiëntie van aanmerkelijke investeringen	Continuon, TenneT	4.4	Nee
45.	Tekstuele opmerkingen	TenneT	5.1	Nee
46.	Ontbreken van bijlage	TenneT	5.2	Nee
47.	Nacalculatie voor kosten overige transporttaken	Continuon, Stedin, TenneT, VEMW	5.3	Nee
48.	Toepassing van nacalculatie	Continuon, TenneT	5.3	Nee
49.	Toepassing van heffingsrente en periode van verrekening	Continuon, Delta, TenneT	5.3	Nee
50.	Bepaalde verrekeningen horen niet thuis in het methodebesluit	Continuon	5.3	Nee